

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Mediální výchova na 2. stupni ZŠ

bakalářská práce

Autor práce: Petra Kuboušková
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika

Vedoucí práce: Ing. Renata Švestková, Ph. D.

Datum odevzdání práce: 2. 5. 2013

Abstrakt

Téma mé bakalářské práce zní Mediální výchova na 2. stupni základní školy. Teoretická část byla zpracována z odborné literatury. Je zaměřena na charakteristiku médií, popisuje funkce i vliv médií, pojem mediální výchova a její možnosti realizace na základní škole. Vymezila jsem cíle mediální výchovy a s tím související pojem mediální gramotnost a mediální logika.

Mediální výchova je v České republice od kurikulární reformy v roce 2006 zařazena jako jedno ze šesti průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu. Školy ji od školního roku 2007/2008 realizují podle svého Školního vzdělávacího programu formou samostatného předmětu, jako součást výuky jiných vyučovacích předmětů, nebo součástí projektů. Lze kombinovat všechny uváděné možnosti. Hlavním cílem mediální výchovy by mělo být dosažení základní úrovně mediální gramotnosti. Mediálně gramotní lidé by měli být schopni lépe chránit sebe, i své rodiny před škodlivým nebo urážejícím obsahem médií. Jsou schopni maximálně využívat dostupná média pro své vzdělání, osobní rozvoj i uspokojení potřeb. Umí porozumět tomu, co vidí, slyší, čtou, dekódují obsah sdělení, umí zaujmout kritický a autonomní postoj.

Má práce se zabývá druhým stupněm základní školy, proto jsem charakterizovala vývojovou etapu žáků, kteří ji navštěvují – starší školní věk. Z charakteristiky žáků vychází zvolená metodika a především volba vhodné metody pro výuku mediální výchovy. Zmiňuji se také o Rámcovém vzdělávacím programu, Školním vzdělávacím programu, jeho přínosem k rozvoji osobnosti žáka.

Ke zpracování praktické části bakalářské práce byl použit kvalitativní typ výzkumného šetření, metoda dotazování, technika polostandardizovaný rozhovor. Výzkumný soubor tvořili učitelé 2. stupně základních škol na Českobudějovicku. Při výzkumu bylo osloveno celkem 31 škol a z toho mi bylo ochotno rozhovor poskytnout 5 škol. Rozhovor se skládal z 11 otázek a jeho cílem bylo zjistit způsob realizace mediální výchovy na škole a názory pedagogů na mediální výchovu. V praktické části jsem odpovídala na dvě výzkumné otázky a na ně navazující cíle.

Všichni dotazovaní učitelé si myslí, že média velmi silně ovlivňují žáky, nejvíce internet a hlavně Facebook. Dětem dělá problém rozlišit realitu od fikce, ovlivňuje je klamavá reklama.

Nejen z těchto důvodů všechny respondentky souhlasí se zavedením mediální výchovy do škol, považují za důležité seznamovat žáky s úskalími médií, naučit je nebát se vyjádřit svůj názor, naučit je efektivně využívat internet. Na první výzkumnou otázku: „Jaké postoje mají učitelé na 2. stupni vybraných základních škol k mediální výchově?“ bylo zodpovězeno. Cíl 1 byl tímto splněn.

Ve vztahu k druhé výzkumné otázce: „Jakým způsobem je mediální výchova na 2. stupni vybraných základních škol nejčastěji realizována?“ jsem zjistila, že mediální výchova je nejčastěji realizována jako průřezové téma formou integrace do ostatních předmětů. Dále je také nabízena jako volitelný předmět ve spojení s dramatickou výchovou. Školy využívají také formu projektových dnů. K výuce nejčastěji všechny respondentky využívají formu diskuze, považují za důležité najít vhodnou metodu k zaujetí žáků. Dále jsem vyzkoumala, že školy k lepšímu vybavení využívají projekty nejčastěji od Evropské unie, v jednom případě využívají peníze pouze od města České Budějovice. Díky projektům z EU jsou školy vybaveny interaktivními tabulemi, s kterými všechny dotazované pracují. Považují je, za vhodný doplněk výuky, zejména na druhém stupni základní školy. Největší problémy v realizaci mediální výuky respondentky spatřují v nedostatku financí na lepší vybavení školy. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami mediální výchovu příliš nepřizpůsobují, protože nemají ve třídě takové žáky, kteří to potřebují. Nicméně si myslí, že i pro tyto žáky je mediální výchova stejně důležitá. Cíl 2 byl splněn.

Výsledky výzkumu jasně ukazují, že učitelé vnímají potřebnost mediální výchovy. Uvědomují si, že dnešní generace dětí žije v internetovém světě a je potřebné je naučit se v tomto světě orientovat. Chtějí žáky naučit žít s médii, využívat je pro svůj prospěch, nebát se jich. Zajímavým zjištěním je také využívání interaktivních tabulí, které školy považují za velmi důležitou součást vyučování nejen v rámci mediální výchovy.

Zjištění, že školy realizaci mediální výchovy nepodceňují, považuji za důležité. Každý pedagog si může vybrat, jakému tématu se bude věnovat, mediální výchova jich nabízí velké množství. Školy nemusejí mít dokonalou techniku, dokonale vypracované metodiky. Za nejdůležitější považuji to, že se o médiích začalo se žáky mluvit, protože zvláště mediální výchova umožňuje, aby učitelé při výuce vycházeli ze zkušeností žáků i z jejich aktuálních zájmů.

Tato práce může sloužit jako zdroj informací o mediální výchově, obsahuje základní informace o této problematice.

Abstract

The topic of my bachelor thesis is The Media education at the second grade of the elementary school. The theoretical part has been taken from the professional literature. It is aimed at the characteristics of the media, describes its function and influence, it defines the term media education together with the closely connected terms media literacy and logic.

Since the curricular reformation in the Czech Republic, the media education has been chosen as one of the six cross-section topics of The Overall Education Program. Schools have been introducing it since the school year 2007/2008, according to their School education program in the form of the individual subject, or as a part of other subjects or projects. It is possible to combine all these particular forms. The main goal of the media education should be reaching the basic level of the media literacy. Media – literate people should be able to better protect themselves as well as their families from the influence of harmful or insulting content of the media. They are able to use the maximum of the widely accessible media for their education, personal development and for satisfying their needs. They understand what they see, hear, read, they can decode the statement content and to take a critical and autonomous position.

My thesis is dealing with the second grade of elementary schools. That is why I characterized the life stage of its learners – the older school age. The methodology chosen and the choice of the suitable method to teach the media education is based on the learners characteristics. I also touch the Overall Education Program, the School Education Program and their benefits for the learners' personality development.

To carry out the practical part of my bachelor thesis I used the quality type of the research, the questioning method, the semi-standard discussion technique. The research suite was made by the second grade elementary schools teachers in the region of České Budějovice. With the research I approached altogether 31 schools, out of which 5 schools were willing to participate in the research questioning. My research questioning consisted of 11 questions and its aim was to find out the way the media education is carried out at each school, as well as getting the teachers' views concerning this kind of education. In the practical part I answered two research questions and the related aims.

All the teachers questioned think that learners are very strongly influenced by the media, mainly the Internet and above all the Facebook. Children have problems to separate the reality and fiction and are influenced by the misleading commercials.

Not only for these reasons, all the women respondents agree with implementing the media education in schools, they think it important to make the learners familiar with the drawbacks of commercials, to teach them not to be afraid to express their views and to use the Internet effectively. The first research question has been answered: „What are the teachers’ views at the second grade of the chosen elementary schools concerning the media education? “ The target 1 has been met.

As for the second research question: „What is the most widely used form of the media education at the second grade of the chosen elementary schools? “ I found out that this kind of education is mostly carried out as a cross-sectional topic integrated in other subjects. Furthermore, it is also offered as a voluntary subject connected with the drama education. Schools also use the form of the project days. Discussion is the most widely used teaching method of all the women respondents. They think it important to find a suitable method to attract the learners’ attention. Furthermore I researched that schools use the regional projects, mainly financed by the European Union, to get new and better equipment. In one case the funds were granted by the municipality of the town of České Budějovice. Thanks to the EU regional projects the schools questioned got the interactive boards which are in use at all of them. These boards are regarded as a suitable part in education, mainly at the second grade of the elementary school. The women respondents see the biggest problem of the media education in the lack of money for equipment at schools. As for the learners with special educational needs, the schools do not need to alter the media education with regards to them, as there are no such learners at these schools. However they think that for these learners the media education is as important as for the others. The target 2 has been met.

The research outcomes clearly show that the teachers feel the importance of the media education. They realize that today’s generation of children lives in the Internet world and that it is essential to learn how to get oriented in such world. They want to teach the learners to live with the media, use them for their benefit, not to get

scared by them. An interesting finding is also the fact that the schools see the interactive boards as a very important part of education, not only regarding the media education.

I find the outcome of my research, which is the fact that schools do not underestimate the media education, very important. Each teacher can chose which topic to deal with, as the media education offers a great variety of topics. Schools do not need to have perfect technical equipment and thoroughly prepared methodologies. According to me the most significant is the fact that this topic of media is now being discussed with learners. The media education makes it possible to make teaching based on the learners' experience and current interests.

This thesis can be used as a source of information about the media education and includes the basic information in this field.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2013

.....

Petra Kuboušková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí bakalářské práce, paní Ing. Renatě Švestkové, Ph. D. za odbornou pomoc a praktické rady při zpracování bakalářské práce a především za její lidský přístup.

Děkuji také pedagogům, kteří mi poskytli rozhovor.

Obsah

ÚVOD	12
1. SOUČASNÝ STAV	13
1. 1 Média	13
1. 1. 1 Funkce médií	15
1. 1. 2 Masová média	16
1. 1. 3 Vliv médií	18
1. 2 Mediální výchova	20
1. 2. 1 Cíl mediální výchovy	22
1. 2. 2 Mediální gramotnost	23
1. 2. 3 Mediální logika	25
1. 3 Rámcový vzdělávací program (RVP) a mediální výchova	26
1. 3. 1 Tematické okruhy průřezového tématu	28
1. 3. 2 Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka	29
1. 3. 3 Školní vzdělávací program (ŠVP).....	30
1. 4 Druhý stupeň základní školy	31
1. 4. 1 Charakteristika vývojové etapy starší školní věk	32
1. 5 Metodika mediální výchovy	33
1. 5. 1 Metody mediální výchovy	34
1. 5. 2 Realizace mediální výchovy	37
1. 5. 3 Témata současné mediální výchovy	39
2. CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	41
2. 1 Cíle práce	41
2. 2 Výzkumné otázky	41
3. METODIKA	42
3. 1 Použitá metoda	42
3. 2 Charakteristika výzkumného souboru	42
4. VÝSLEDKY VÝZKUMU	43
5. DISKUZE	49
6. ZÁVĚR	57

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
8. KLÍČOVÁ SLOVA	64
9. PŘÍLOHY	65

Úvod

Média. Jednoduché slovo, které ale dokáže velmi ovlivnit život každého z nás. Média jsou všude kolem nás. Televize, noviny, rádio, počítač, Facebook, Twiter, YouTube jsou součástí našeho života, ať chceme nebo ne. Nová média pohltila dnešní generaci dětí, umožňují jim předvést se, upozornit na sebe. Každý může být viděn, každý se může zapojit. Nová média aktivizovala dosud klidný svět. Přináší nám mnoho rychlých informací, komunikace, zábavy, pozitiv. Naopak v nich ale také najdeme (velmi omezeně) informace o riziku nevhodného používání médií a jejich vlivu na člověka. Kyberšikana, reklama, nepřesné informace. Virtuální život v kyberprostoru působí na mladé lidi a zpětně ovlivňuje i jejich sociální zrání.

Nejen z těchto důvodů začala být ve společnosti aktuálním tématem nutnost informovat o různých vlivech médií. Začala vznikat disciplína mediální výchovy, která si postupně tvoří své nezastupitelné místo ve školních lavicích. Má za úkol žáky naučit, jak média využívat k rozvoji své osobnosti, jak nepodléhat jejich tlaku a nestát se na nich závislími. Učitel by žákům neměl nabízet postoje, ale nástroje k jejich utváření.

Mediální výchova by měla naučit žáky mít svůj názor, umět ho říci nahlas a pod svým skutečným jménem. Má ukázat žákům jiný způsob komunikace než tlačítko „To se mi líbí“.

Média bych určitě nezatracovala a nenazývala je slovy prezidenta Miloše Zemana „ostrovem negativní deviace“. Jsou „výdobytkem“ nového století, součástí mezilidské komunikace, práce a získávání informací. Pouze je potřebné umět s nimi zacházet, kriticky o nich přemýšlet a naučit se nevěřit všemu, co nám nabízí jako jedinou a neměnnou pravdu a skutečnost.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Média

Lidská komunikace v průběhu dějin prošla dynamickým rozvojem, než vznikla média, jaká známe dnes. Na počátku existence lidstva člověk komunikoval pouze pomocí znamení, primitivních signálů a omezených zvuků. Komunikace se ale vyvíjela dále, vznikla epocha mluvení a jazyka. Lidé dostali nástroj k vysvětlování, analyzování, zvažování. Mohli si tak předávat, přijímat, pamatovat a také chápat mnohem delší a složitější sdělení než dříve (15).

Počátek další epochy - psaní, lze hledat v době před cca 5 tisíci lety, kdy byl velikým mezníkem vynález abecedy. Došlo k náhradě akustického vnímání vizuálním. Písmo se stalo prostředkem k přenosu a archivaci informací. Nesporným přelomem v lidské komunikaci byl vynález knihtisku. Guttenberg vynalezl přístroj, pomocí něhož bylo možné s použitím jedné předlohy vytvořit velké množství stejných kopií. Tato epocha tisku umožnila širokému okruhu lidí poznat významnou část kulturního dědictví minulosti a zároveň se aktivně účastnit duchovního a myšlenkového dění (15).

Epocha masové komunikace (cca polovina 19. století), znamenala přelom v dosavadní komunikaci. Tiskoviny se dostávaly k široké veřejnosti, čímž vzniklo první masové médium. O prvním elektronickém médiu se začalo mluvit v souvislosti se vznikem telegramu. S příchodem 20. století začínala vznikat média, která by se před několika desetiletími zcela vymykala představám nejbujnější fantazie (15).

„Média jsou prostředky, kterými se k nám dostávají informace z nejrůznějších zdrojů“ (14, str. 44). Pojem média patří mezi nejpoužívanější pojmy současnosti. Jeho význam si mohou různé skupiny lidí vykládat odlišně. Novináři, politici mají na mysli především tisk, rozhlas, televizi, popř. média založená na digitálním zpracování a přenosu dat. Obory, které se věnují různým projevům mezilidské, sociální komunikace, označují pojmem médium to, co zprostředkovává někomu nějaké sdělení, tedy médium komunikační (6).

I při omezení slova médium na oblast mezilidské, sociální komunikace je toto slovo používáno v různých významech. Někdy se jím myslí technologie, které zajišťují produkci, přenos a příjem sdělení (mluví se např. o počtu televizorů na jednu domácnost), jindy se pod výrazem média skrývají lidé, kteří produkují mediální obsahy (člověk stěžující si nad neutajením určité situace před médii) (6).

Komunikaci zprostředkovává mnoho nejrůznějších médií, bez nějakého média je nemožná. Proto se za médium pokládají i kódy, používané při komunikaci, tedy i přirozený jazyk, např. čeština. Kódy je možné považovat za primární komunikační média, za zprostředkovatele sdělení mezi účastníky komunikace (6).

Samostatné užití komunikačního kódu (např. přirozeného jazyka) není dostačující. S rozvojem civilizace a lidské společnosti rostla potřeba přenášet sdělení na větší vzdálenost, nabídnout je v co nejkratším čase a co největšímu počtu lidí a zaznamenávat je tak, aby vydržela co nejdéle. Proto můžeme v průběhu dějin mezilidské komunikace sledovat i vývoj sekundárních médií, jimiž se lidé snaží překonat časovou a prostorovou omezenost vysílaných sdělení (6).

Média sama o sobě nejsou statickou součástí společnosti, nýbrž se dynamicky proměňují. Rozvíjejí se v závislosti na proměnách komunikačních technologií a sama nejrůznější politické, společenské a kulturní změny podmiňují, urychlují a modifikují (9).

Za komunikační média proto považujeme prostředky snažící se o záznam a přenos sdělení. Jsou to obrázky, písmo, tisk a nejrůznější prostředky mechanického, analogového či digitálního nahrávání, stejně jako prostředky snažící se dostat sdělení ke vzdáleným adresátům prostřednictvím posílů (v nynější době pošty), nejrůznějších typů signalizace (např. kouřové signály) a nakonec i přenosové a vysílací techniky (od telefonu po telemost) a počítačové komunikační sítě (6). To nám ukazuje, že společně s vývojem společnosti se mění i podoba médií a jejich výkon. Mezi lidmi je zakódována snaha o sdělení pro současné, ale i příští generace stejně jako snaha o šíření informací do celého světa. To vše společně s dalšími vlivy jsou faktory, vedoucí k neustálému zdokonalování médií (15).

1.1.1 Funkce médií

O funkci médií se vedou mezi odborníky i neodborníky dlouhé diskuze. Média mají tu zvláštní vlastnost, že jsou sama o sobě prostředníkem diskuze o médiích. Zřejmě nejdůležitější funkce médií je informační. Mezi další úlohy médií patří kulturní, zábavní, sociální a politická (15). Pohledů na funkce médií je ale značná řada. Například Váňa (2012) ještě doplňuje funkci kontrolní, výchovnou, vzdělávací, propagandistickou a komunikační. Jako naprosto zásadní zdůrazňuje funkci komunikační (41).

Informační funkce zprostředkovává obraz o světě. Média pomáhají utvářet představy o světě a jeho společenském, geografickém a politickém složení. Mediální pohled na svět s sebou přináší velká omezení. Pro publikum je svět takový, jaký ho média prezentují. Důležité je tedy umět identifikovat mediální obsah, zachovat zdravý rozum a vytvořit si vlastní názor. Média se nesmí stát jediným zdrojem informací o realitě (15). Informační funkce tištěných novin dnes není tak zásadní, jakou byla v nedávné minulosti. Souvisí to zejména se snadnější dostupností informací v globalizovaném světě a se vznikem novým médií, zejména internetu (41).

Zábavní funkce v poslední době v tištěných médiích roste úměrně tomu, jak klesá důležitost jejich informační funkce (41). Má za úkol poskytnout publiku zábavu, rozptýlení a vzrušení. Prožívání zábavy prostřednictvím médií nevyžaduje po lidech žádnou aktivitu, jsou baveni, aniž by museli přemýšlet. Zábava prožívaná prostřednictvím médií v mnoha případech otupuje představivost, diktuje vkus a značným způsobem snižuje kulturní měřítko a nároky (15).

Média jsou aktivní součástí kultury naší společnosti. Významným způsobem se podílejí na formování nejrůznějších projevů kultury dané společnosti, protože mají možnost nabízet totéž sdělení velkému počtu příjemců. Opět však dochází k projevům dysfunkce, neboť možnost nabídnout stejná sdělení (sloužící k zaplnění volného času, kulturního vyžití) širokým masám může ovlivňovat kulturu působící ve společnosti velmi negativně. Je to dáno oslabováním tradičních kulturních projevů a masovým (někdy velmi laickým) charakterem výroby mediálních sdělení. Jsou potlačovány

nároky na estetiku takových sdělení a z obsahu se vytrácí veškerý projev uměleckého talentu. S tímto se můžeme často setkat v různých reality show (15).

Sociální funkce médií je dána pro celou společnost, bez rozdílu věku. Média socializují jedince ve společnosti, což v podstatě znamená, že mu nabízejí vzory chování, které pak jedinec postupně přebírá za své. Média velkou měrou ovlivňují mezilidské vztahy, představy o spokojené rodině, šťastném životě či bohatství. Naplňují tyto pojmy konkrétními obrazy, které pak aplikujeme na reálný svět. Typickým příkladem může být telenovela či seriál. Problém této funkce je dán především v dogmatickosti a nereálnosti nabízeného pohledu na mezilidské vztahy a v podstatě na celý svět (15).

Politická funkce médií nás konstruktivně zapojuje do politického života a formuje názory na politická témata a události. Média nám dávají možnost pochopit souvislosti a základní vztahy politického života, které bychom jinak jako běžní občané nemohli v reálném čase sledovat. Díky médiím si vytváříme politickou orientaci a určitý názor na politiku a její činitele, který vyjádříme ve volbách (15).

Myslet musíme i na takzvanou dysfunkci, tedy nenaplnění původních názorů na funkci média, jeho selhání v příslušné oblasti. Dysfunkce je vždy opakem prezentované představy o správném fungování média. Příkladem je například již výše zmiňovaná kulturní dysfunkce na příkladu reality show (15).

1.1.2 Masová média

Je-li v procesu komunikace přítomno médium, jedná se o tzv. mediální komunikaci. Pokud je sdělení navíc vysíláno jedním subjektem širokému, rozptýlenému a individuálně neurčenému anonymnímu publikum jedná se o tzv. masovou komunikaci. Média tvoří neoddělitelnou součást masové komunikace. Média, která v tomto procesu využijeme k přenosu sdělení, označujeme jako média masová (15).

Pokud příjemci či uživatelé novin, časopisů, vysílání apod. nejsou konkrétní jedinci či skupina jedinců, nýbrž anonymní, jen obecně definované množiny, používáme označení „masová média“. Masová média disponují technickými prostředky

a organizačním uspořádáním, jež jim dovolují pravidelně, popřípadě průběžně nabízet anonymní a otevřené množině příjemců sdělení, která mohou informovat, vzdělávat či bavit (12).

Masmédia jsou jako typ konstituována tím, že se zaměřují vyhraněně kvantitativně, tj. na celé skupiny příjemců a na populární témata. Proces celého jejich fungování ve společnosti má specifickou strukturu: převahu ekonomického modelu, potlačení autora, faktickou absenci kategorie individuálního adresáta v celém modelu a neustálý skrytý manipulační, kontrolní či organizační tlak na adresáty (13).

Masovost mediální komunikace souvisí s rozvojem technických možností výroby a přenosu sdělení, tedy nejprve možnosti tisku a pak s vysíláním elektromagnetických vln. V současnosti se nejvíce rozvíjejí média založená na využití tzv. digitalizace. Tyto technické záležitosti významně ovlivňují možnosti a podobu masové komunikace. Digitalizace umožnila rozvoj celosvětové otevřené sítě zvané internet. Díky němu je možné posílat a přijímat sdělení prakticky okamžitě bez ohledu na skutečnou geografickou polohu odesílatele a příjemce (11).

Můžeme se setkat s pojmem „stará“ a „nová“ média. Toto pojmenování souvisí právě se změnami vyvolané digitalizací. Média, která vznikla, nebo se zásadně změnila po nástupu digitalizace, označujeme jako „nová“ (11).

„Stará“ a „nová“ média se liší v podobě „nabídky“. U starých médií je nabídka hotová: časopis či noviny lze přečíst (případě vytrhnout stránku), televizní či rozhlasové vysílání lze zhlédnout nebo vyslechnout (popřípadě vypnout). Nanejvýš je možné vybrat si konkrétní stanici či titul (11). Role příjemce se proto jeví spíše jako pasivní a celá komunikace jako málo interaktivní (12).

Nová média dovolují větší aktivitu při výběru: internetové stránky umožňují individuální volbu témat, které nás zajímají nebo stahování hudby podle vlastního vkusu. Výhoda spočívá v tom, že založení internetové stránky není finančně příliš náročné a stačí pouze příslušné znalosti a přístup k internetu. Nezamýšleným důsledkem je ale obrovský nárůst internetových stránek, je jen velmi obtížné se v nich orientovat. Nabídka mnohonásobně převyšuje poptávku a nejcennějším zbožím se stává čas a pozornost příjemců. Proto se tato média ve skutečnosti masovými většinou nestanou,

ale potenciálně tuto možnost samozřejmě mají (11). Zda se určitá webová stránka stane sdělením masové komunikace, rozhoduje nejen komunikátor, který ji vytváří, nejen systém, který mediální produkt distribuuje, ale především příjemce sdělení, který si danou internetovou stránku vyhledá a začne ji pravidelně navštěvovat. Internet je médium, jehož hnací silou je uživatel (7).

Média můžeme dělit podle několika kritérií:

1. *Dle typu* – noviny, časopisy, tiskové agentury, televize, rádia či internetové servery.
2. *Dle zaměření* – zábava, publicistika, zpravodajství, ekonomika, atd.
3. *Dle periodicity* – vysílání každý den, jednou týdně, měsíčně, časopisy, týdeníky, deníky.
4. *Dle působnosti* - média lokální, regionální, národní a mezinárodní (42).

1.1.3 Vliv médií

Média ovlivňují chování, názory či postoje jedinců, mohou rozšiřovat obzory poznání, vzdělávat, pomáhat v politickém i spotřebitelském rozhodování, ovlivňovat životní styl, ale také děsit, vyvolávat napětí, navádět ke společensky nežádoucímu jednání, či uvádět v omyl (6). Pospíšil se Závodnou (2009) uvádějí, že pokud jsou děti dlouhodobě vystavovány médiím, má to za důsledek zdravotní dopady na vývoj mozku, obezitu, zvýšenou agresivitu, předčasnou sexuální aktivitu, užívání drog a alkoholu a špatné školní výsledky (15).

Účinky médií lze rozdělit například na přímé a nepřímé. Přímý vliv lze sledovat v souvislosti s předvolební kampaní konkrétní strany či osobnosti a jeho úspěchem ve volbách nebo mezi komerční reklamou a úspěchem konkrétního zboží. Tento vliv je zároveň většinou také vliv krátkodobý (6).

Některé předpokládané účinky médií odpovídají komunikačním záměrům podavatele, hovoříme o plánovaném účinku médií. Řadíme sem například účinky reklamy na spotřebitelské chování, účinky mediálních rituálů na sociální kontrolu, účinky osvětových a sociálních kampaní na chování jednotlivců a na zvýšení solidárního jednání ve společnosti, či účinky politických kampaní na volební chování.

Podstatou plánovaného působení na jedince je manipulováním, přesvědčováním či sugerováním dosáhnout nějaké stanovené změny v jeho postojích či chování, a to v nejrůznějších oblastech soukromého i veřejného života (6).

Opakem jsou účinky neplánované, kdy nejčastěji hovoříme o účincích předpojatosti médií na stereotypizaci, účincích erotických a sexuálních obsahů na postoje a jednání, o účinku mediálních produktů na životní styl a vkus jedinců či v neposlední řadě o účinku mediálního násilí na agresivní chování dětí i dospělých (6).

Velmi se hovoří také o souvislosti médií a agresivity. Na internetu se projevuje agresivita, reprezentována např. fenoménem „flame wars“, v překladu ohňová válka. Tento pojem je vysvětlován tak, že kdykoliv spolu komunikuje větší počet lidí, je docela dost možné, že si občas „vjedou do vlasů“ byť jen slovně. Někdy k tomu stačí i velmi málo, a může to být zcela neúmyslně, ale i samozřejmě i úmyslně. Pokud nějaký takový příspěvek někoho nadzdvihne natolik, že na něj ostře zareaguje, pak se jeho reakci říká „flame“ (oheň). Následuje-li stejně podrážděná reakce původního autora a celá slovní přestřelka mezi oběma diskutujícími, a někdy i v širším fóru několika „flamerů“, jedná se právě o onu ohňovou válku (17).

Vliv médií je velice široký, kladný či záporný. Proto je velice důležité hovořit o médiích, vysvětlit jejich fungování, a to hlavně dětem. Hlavním a nejdůležitějším prvkem v „televizní výchově“ dětí jsou rodiče. Oni rozhodují nejen o tom, před kterými pořady děti chránit, ale zároveň i hledají, co dětem doporučit. Rodiče v největší míře doporučují dětem ke sledování pořady, které sami znají ze svého dětství. Významným faktorem je určitě je tzv. rodičovský příklad, tedy jaké zvyklosti vidí dítě v domácnosti. V každém případě, přes všechna pasivní systémová, zákonná i například technická opatření, zůstává hlavní a aktivní role ve vztahu dítě a média na rodičích a rodinném prostředí (33).

1.2 Mediální výchova

Soustavnější úvahy o mediální výchově patří do 16. století. V různých kulturních a jazykových prostředích (zvláště v anglickém a německém) se nejdříve rozvíjela řada úvah o tom, že obsah novin by měl být obsahem vyučované látky, zejména jako zdroj informací. Důraz na noviny byl přirozený, pro jejich informování o politickém dění a o poznání světa. První zřetelně formulovaný požadavek na vzdělání ke čtení novin se objevuje u J. A. Komenského již ve druhé třetině 17. století. J. A. Komenský byl prvním, kdo uvažoval o použití novin ve škole. Ve své Škole pansofické požadoval, aby součástí výuky bylo čtení novin, které považoval za velmi důležité při výuce. Využíval je jako zdroje živých a aktuálních informací. Byl také prvním autorem, který se pokusil o výklad role médií ve společnosti. Ve své knize Labyrint světa a ráj srdce přirovnává novináře k pištcům, kteří lákají lidi na různé melodie (11).

Na sklonku 20. let 20. století se zvláště v německém prostředí začalo zařazovat do výuky i základní poučení o procesu mediální produkce (11).

Hlavní impulzy pro rozvoj mediální výchovy v dnešní době přišly po druhé světové válce. Hned po válce to byla snaha vyrovnat se s neblahou zkušeností s médii. Největší rozvoj byl v Německu, čtení novin a rozborů se staly běžnou součástí výuky. Vznikl i samostatný obor, mediální pedagogika, který rozvíjí metody mediální výchovy, ale vede i vlastní výzkum, zaměřený na vliv médií na psychiku a chování dětí a dospívajících (11).

Druhým impulzem byla komercializace médií, především televize v 50. a 60. letech v USA a pronikání od sklonku 70. let do evropského prostředí. Americké výzkumy naznačily, že nastupující generace přikládá stejnou váhu údajům ze zpráv jako údajům z reklamy. Stále větší potíže jim dělá rozeznat v televizním vysílání zpravodajskou informaci od reklamního sdělení. Kvůli tomuto zjištění rodiče chtěli po školách úpravu obsahu výuky, aby tomuto trendu čelily. V Evropě, kromě Německa, se mediální výchova rozvíjela pomaleji, hlavně kvůli tomu, že komercializace televizního vysílání nebyla až do sklonku 70. let tak silná, díky téměř výlučnému monopolu státních a veřejnoprávních médií (11).

Politické změny roku 1989 spolu s technologickými změnami umožňující digitalizaci médií posílily trend ke komercializaci mediální produkce. Vzrostla i intenzita obav spojených s důsledky masivní mediální produkce. Nárůst násilných obsahů probouzí úvahy o možné nápodobě či znečitlivění, rozvoj interaktivních médií nastoluje problém odlidštění a degenerace mezilidských vztahů. S rostoucími obavami roste i požadavek na mediální výchovu ve většině zemí světa. Proto v dnešní době lze najít mediální výchovu jako součást všeobecného vzdělávání v zemích západní Evropy, Ameriky, Afriky i Asie. Postupně se prosazuje i v zemích bývalého východního bloku, kde zprvu narážela na bariéru nepochopení danou povrchně neoliberálními iluzemi o roli médií (11).

Mediální výchova byla ve středu zájmu českých pedagogů již v devadesátých letech. Průcha J., Walterová E., Mareš J. (1995) chápou mediální výchovu jako: *“Relativně nová, progresivně se rozvíjející oblast všeobecného vzdělávání, vyvolána rozvojem technických prostředků zprostředkovávajících informace. Podporuje kritické hodnocení, uvážlivý výběr ze široké nabídky a způsoby funkčního využívání médií (hromadných sdělovacích prostředků). Je prevencí proti funkční negramotnosti“* (16, s. 258). Mediální výchova v základním vzdělávání nabízí elementární dovednosti a poznatky týkající se mediální komunikace a práce s médii (11).

Činnosti v oblasti mediální výchovy by měly být založeny na analýze, srovnání a hodnocení mediálních textů. Mediální výchova by měla naučit žáka vybírat, hodnotit a využívat informace z médií, rozhodně není jejím úkolem vychovat z člověka publicistu (21).

Ředitelka Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze Markéta Pánková (2006) uvádí, že nejlepší prevencí mediální manipulace jsou kvalitní znalosti, tzn., že lidem samo o sobě nepomůže, že budou umět najít v mediálním projevu jádro sdělení a pak o něm diskutovat. Hlavně musejí na základě svých znalostí poznat, že se jim v tom článku lže (29).

Současná generace vyrůstá ve společnosti, kterou charakterizuje celá řada zásadních inovací a změn. K velmi zásadním patří jevy a procesy, které napomáhají vzniku informační společnosti, tedy médií, včetně nových informačních

a komunikačních technologií (25). Z tohoto důvodu je důležité, že od roku 2006 byla mediální výchova zavedena jako průřezové téma do Rámcového vzdělávacího programu. Mediální výchova by měla překonat propast mezi školou a světem mimo školu, není vzděláváním pouze pro formální vzdělávací systémy (18).

1.2.1 Cíl mediální výchovy

Hlavním cílem mediální výchovy by mělo být dosažení základní úrovně mediální gramotnosti, a to pochopením a osvojením si základních principů. Jedním ze základních principů je, že příjemci nemusí být a nejsou pasivní masa, nýbrž jsou aktivní uživatelé. K dalším principům se řadí, že informace nabízené médií je nutné si ověřovat. Sdělení v médiích mají různé účely, které nejsou vždy na první pohled zřejmé, média nabízejí nejrůznější typy obsahů, které mají tendence se opakovat a vytvářet si svůj vlastní jazyk. Média se podílejí na utváření veřejného života, pomáhají zaplnit volný čas a spoluvytvářejí životní styl. Média jsou výrobní podniky s propracovanou dělbou práce a s orientací na ekonomické přežití, případně tvorbu zisku, všechna mediální sdělení před zveřejněním projdou procesy zjednodušení, zestručnění, vytrídění a podřízení se určitému obsahu. Poslední, ale neméně důležitý princip zní, že sdělení v médiích nejsou prostou kopií světa, i obsahy, které na sebe berou podobu obrazu reálného světa, např. zpravodajství, jsou konstrukce (23). Stručně řečeno, cíl mediální výchovy spočívá v utváření nové kompetence, jež dostala název mediální gramotnost (2).

Cíle mediální výchovy spočívají také v ochraně dětí a dospívajících před vlivem prezentace násilí a sexuální tematiky, zejména v televizi, dále v požadování pravdivých a objektivních informací o aktuálních problémech. Mediální výchova přispívá ke kultivaci člověka, k ochraně před vlivem reklamy, k ochraně kulturního dědictví a národního jazyka. Mezi cíle se řadí i výchova k občanství, rozvoji občanské společnosti a demokracie a v neposlední řadě předcházení stereotypizaci rodových či etnických identit (18).

Mediální výchova přispívá také i ke vzniku multimediálních pracovišť v nejrůznějších institucích, včetně škol. Ve škole tak může vznikat pracoviště pro školní

časopis, prostor pro tvorbu interaktivních prezentací, střížny pro zpracování školních videí a fotografií. Informační a komunikační technologie mají nezastupitelnou roli ve vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných. Kromě využití v mediální výchově je lze využívat i jako pomůcky kompenzační a reedukační. Příkladem je využití nejen počítače, ale i speciálně upravené myši, joystiků, interaktivních tabulí, klávesnic či nejrůznějších alternativních hardwarů a softwarů. Tyto a mnohé další pomůcky usnadňují komunikace jedince se zdravotním postižením s počítačem, a tím i se širokou veřejností, umožňující mu lépe zvládat každodenní situace i pracovní uplatnění (2).

1.2.2 Mediální gramotnost

Být gramotný původně znamenalo umět psát a číst, mít moc nad písemnými znaky. Mediální gramotnost je jednou z novodobě definovaných gramotností, v ideálním případě by měla být stejně tak schopností či kompetencí „číst“ v symbolicky komplikované „knize“ mediálně zachycovaného a konstruovaného světa, jako do ní umět „připisovat“, ovládat její znaky a jejich gramatiku. Dřívější negramotnost pomáhala odstraňovat škola, u mediální by tomu mělo být právě naopak (24).

Mediální gramotnost se stává jednou ze základních kompetencí člověka žijící v moderní a postmoderní společnosti (13). Důležité je systematické vzdělávání veřejnosti/uživatelů v oblasti mediální komunikace, která se postupně vyvinula do podoby mediální gramotnosti jako součásti všeobecného vzdělání, jako nové kompetence nutné k plnohodnotnému životu ve společnosti (7).

Mnohé definice mediální gramotnosti pocházejí dlouholeté zkušenosti ze zahraničí, v sobě již přímo obsahují tvrzení, že mediální gramotnost úzce souvisí s dobrým občanstvím, mimo jiné i proto, že mediálně gramotný člověk se dokáže aktivně zapojit do společenské komunikace (7).

Význam této kompetence dodává i skutečnost, že se požadavek na pěstování a rozvoj mediální gramotnosti objevuje i v dokumentech evropských orgánů. Komise evropských společenství vydala v prosinci roku 2007 dokument nazvaný Evropský

přístup k mediální gramotnosti v digitálním prostředí. Tento dokument definuje mediální gramotnost jako: „*Mediální gramotnost je obecně definována jako schopnost získávat přístup k médiím, chápat a kriticky vyhodnocovat různé aspekty médií a mediálních obsahů a vytvářet sdělení v různých kontextech*“ (9, str. 14).

Mediální gramotnost je také definována jako série komunikačních kompetencí, které zahrnují schopnost vyhledat, analyzovat, hodnotit a dále předávat informace v nejrůznějších formátech (14).

Mediální gramotností se rozumí zpravidla soubor dovedností a poznatků potřebných pro orientaci v málo přehledné a neprůhledně strukturované nabídce mediálních produktů, které vytvářejí prostředí, v němž se současný člověk pohybuje. To znamená, že je tvořena poznatky na jedné straně potřebnými pro získání kritického odstupu od médií, ale na straně druhé, umožňujícími maximální využití potenciálu médií jako zdroje informací, aktivního naplnění volného času, či kvalitní zábavy. Dále je tvořena dovednostmi dovolujícími a usnadňujícími tento kritický odstup i maximální kontroly vlastního využívání médií (11).

Štancl ve své knize uvádí pět principů mediální gramotnosti:

1. „ *Všechna mediální poselství jsou vykonstruovaná.*
2. *Různí lidé mají rozdílné zkušenosti se stejným poselstvím médií.*
3. *Mediální poselství jsou vykonstruovaná prostřednictvím jejich vlastního jazyka, který se řídí vlastními pravidly.*
4. *Média využívají hodnotu a názorů.*
5. *Většina mediálních poselství je konstruována v zájmu dosažení zisku a/nebo moci.*“ (18, str. 55).

Úkolem učitele je se na tyto principy ptát, klást správně otázky. Učitel by se měl snažit spolu se studenty formulovat otázky a posléze na ně najít i společně odpovědi (18).

Mediálně gramotní lidé by měli být schopni lépe chránit sebe i své rodiny před škodlivým nebo urážejícím obsahem médií (9). Jsou schopni maximálně využívat dostupná média pro své vzdělání, osobní rozvoj i uspokojení potřeb (14). Umí porozumět tomu, co vidí, slyší, čtou, dekodují obsah sdělení, umí zaujmout

kritický a autonomní postoj. Také mají být schopni selektivity při přijímání konkrétních sdělení, selektivity při volbě médií a úsudku při zužitkování informačních i zábavných sdělení. Mediálně gramotná osoba chápe, že média mají komerční, politické i ideologické implikace (18). Proto je potřeba podporovat rozvoj mediální gramotnosti ve všech oblastech společnosti a zároveň sledovat její pokrok (9).

Mediální gramotnost je důležitá obzvláště pro žáky a studenty s určitým handicapem, protože je může posílit vůči prostředí. Mediální prostředky jim mohou pomoci se vyjadřovat se na vyšší úrovni než by jim dařilo verbálně (18).

Rozvoj mediální gramotnosti a zvyšování její úrovně se děje zpravidla ve více rovinách a podobách, a to přinejmenším jako mediální výchova, mediální osvěta a profesní/odborná příprava (9). (viz Příloha 2)

1.2.3 Mediální logika

Koncept mediální logiky, který na přelomu 70. a 80. let představili David Altheide a Robert Snow, je postaven na představě, že vše co média zpracovávají jako svůj obsah, se přizpůsobuje principům mediální produkce a nikoliv samotné podstatě zpracovávaného obsahu. Této skutečnosti si nejdříve všimli všichni, kteří potřebují ovlivňovat podobu mediální produkce, zvláště zpravodajství, jako například politici (8).

Různé skupiny osob se snaží zvýšit pravděpodobnost, že překročí práh pozornosti médií způsobem pro ně příjemným, nebo naopak zůstanou pod tímto prahem skryti, je-li to pro ně výhodné. Jednotlivé subjekty mající zájem, aby si jich média nevšimla, nebo naopak, aby se v médiích příhodně objevily, do značné míry předjímají soubor vnitřních pravidel výroby mediálních obsahů a své aktivity plánují tak, aby tomuto souboru co nejvíce vyhovovaly (8).

Obsahem mediální výchovy by měla být snaha o rozvíjení a chápání principů mediální logiky a vnímání jejich projevů. Ve škole by se žáci měli učit přemýšlet o tom, jakým způsobem rutinní postupy práce v mediálních organizacích ovlivňují podobu mediálních produktů. Příkladem může být například to, že pro média je snazší věnovat se událostem, které jsou očekávané a které se dají zpracovat již osvědčeným, tradičním

způsobem. Také by se měli naučit vnímat stereotypní zobrazování (například menšin) v mediálních obsazích, zabývat se problematikou pravidelnosti a předvídatelnosti zpravodajství, orientací médií na spotřební chování. Dále by měli chápat, že některé události a jevy se ve společnosti dějí jen proto, aby připoutaly pozornost médií, měli by znát způsoby, jakými lze zájem médií získat (8).

1.3 Rámcový vzdělávací program (RVP) a mediální výchova

Společnost dnešní doby předpokládá rozvoj kompetencí v oblasti digitálních a multimediálních technologií. České školství na to reagovalo v rámci reformy vzdělávání (3). V souladu s principy kurikulární politiky, zformulovaným v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR a zakotvenými ve školském zákoně – zákonu č. 370/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání se do vzdělávací soustavy zavedl nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – školní a státní a jsou to veřejné dokumenty pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost (38).

Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání, které vymezuje počáteční vzdělávání jako celek a rámcové vzdělávací programy vymezující závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání (38).

Školní vzdělávací programy reprezentují školní úroveň a je podle nich uskutečňováno vzdělávání na jednotlivých školách (38).

Reforma přinesla hlavní novinku v přístupu na požadované cíle vzdělávání. Hlavním cílem vzdělávání by mělo být osvojení klíčových kompetencí, které by se měly prolínat celým vzdělávacím procesem. Jde o souhrn vědomostí, schopností, postojů, dovedností a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Zásadní cíl reformy by se dal shrnout do sdělení, že žáci by toho měli více umět, místo znát (3, 43).

V České republice jako jedno ze šesti průřezových témat Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání byla zařazena mediální výchova. Na jeho základě

základní školy vytvořily školní vzdělávací programy a vyučují podle nich od školního roku 2007/2008 (1).

Mediální výchova je jedno z průřezových témat RVP ZŠ – viz Příloha 3 i v RVP ZŠS, základní školy speciální – viz Příloha 4. V etapě základního vzdělávání můžeme najít kromě mediální výchovy i environmentální a multikulturní výchovu, osobnostní a sociální výchovu, výchovu demokratického občana a výchovu k myšlení v evropských a globálních souvislostech (38).

Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole, ale také mimo školu (38).

Mediální výchova má blízkou vazbu na vzdělávací oblast Člověk a společnost zejména tím, že média jako sociální instituce se podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby, umožňují porovnávat procesy a jevy v evropském i celosvětovém měřítku a také umožňují hledat paralely mezi minulými a současnými událostmi. Jde o zaměření na schopnost interpretovat mediální sdělení z hlediska jeho informační kvality. Propojení se vzdělávací oblastí Jazyk a jazyková komunikace se týká zejména vnímání psaného a mluveného projevu, typů obsahů, uplatňování odpovídající škály výrazových prostředků, osvojení základních pravidel veřejné komunikace, dialogu a argumentace. V rámci vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie jde o využití digitálních i tištěných dokumentů jako zdrojů informací. Zaměření je především na věcnost správnosti a přesnosti sdělení, na kritickou analýzu existujících textů a zejména na utváření návyku ověřovat si co nejdůkladněji veškeré údaje. Vztah ke vzdělávací oblasti Umění a kultura je založen na vnímání specifické řeči znakových kódů, jež užívají média a kombinaci nejen přirozeného jazyka, ale i obrazu a zvuku. Přispívá ke schopnosti vnímat, interpretovat a kriticky hodnotit artefakty umělecké i běžné mediální produkce (11).

Mediální výchova sleduje spíše sociovědní a mediovědní aspekty, nezabývá se vyloženě tvůrčím uměleckým procesem. Tomu se věnuje spíše filmová a audiovizuální výchova, která se od roku 2010 připojila k doplňujícím vzdělávacím oborům Rámcového vzdělávacího programu (27).

Osvojení základních poznatků o médiích probíhá dvěma základními postupy – kritickou analýzou a mediální produkcí. Kritická analýza se zabývá převážně rozboru mediálních sdělení a snaží se odhalit pravidelnosti a mechanismy, které určují jejich podobu. Tento receptivní postup je typický spíše pro Evropu. Produktivní postup, rozšířený zejména v americkém školství – vlastní mediální produkce je prakticky orientovaný, jde například o vytváření vlastních rozhlasových pořadů (12, 13).

1.3.1 Tematické okruhy průřezového tématu

Mediální výchova na úrovni základního vzdělávání obsahuje základní poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a médií. Tematické okruhy se člení na tematické okruhy receptivních a produktivních činností (38).

Receptivní činnosti se soustřeďují na nakládání s projevy stávající masově mediální produkce. Jde například o činnosti – kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, sledování vlivu a fungování médií, interpretace vztahu mediálních sdělení a reality (12).

V tematickém okruhu interpretace vztahu mediálních sdělení a reality jde o pěstování kritického přístupu k reklamě a zpravodajství. Důležité je naučit žáky rozlišovat zábavné či až bulvární prvky ve sdělení od informativních a společensky významných (13).

Rozdíl mezi reklamou a zprávou, rozdíl mezi faktickým a fiktivním obsahem, vztah mediálního sdělení a sociální zkušenosti, identifikace společensky významných hodnot v textu, prvky signalizující hodnotu, o kterou se sdělení opírá, by se žáci měli dozvědět v okruhu interpretace vztahu mediálních sdělení a reality (13).

Další tematický okruh se nazývá vnímání autora mediálních sdělení. Žáci se dozvídají o výběru a kombinaci slov, obrazů a zvuků z hlediska záměru a hodnotového významu. Dále o použití výrazových prostředků autora pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci (11).

Stavba mediálních sdělení. V tomto okruhu jsou seznámení s pravidelností v uspořádanosti v mediovaných sdělení zejména ve zpravodajství, principy sestavování

zpravodajství, zezábavňujícími principy nebo například příklady stavby a uspořádání zpráv (srovnání titulních stran více deníků) (13).

Poslední okruh se zabývá fungováním a vlivem médií ve společnosti – postavení médií ve společnosti, faktory ovlivňující média, způsob financování médií, vliv médií na každodenní život, na uspořádání dne každého člověka (11).

Produktivní činnosti se soustřeďují na vytváření jednoduchých sdělení určených pro média a sestavování vlastní mediální produkce (12). Produktivní činnost je realizována tvorbou mediálního sdělení a prací v realizačním týmu. Žáci se naučí vybírat vhodné výrazové prostředky pro tvorbu věcně správných a komunikačně vhodných sdělení například do školního časopisu. Při práci v realizačním týmu – redakce školního časopisu, televize, rozhlasu či internetového média si vyzkouší komunikaci a spolupráci v týmu, stanovení cíle, časového harmonogramu a delegování úkolů i zodpovědnosti (11).

1.3.2 Přínos průřezovému tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti postojů a hodnot je mediální výchova důležitá v rozvoji citlivosti vůči stereotypům v oblasti médií, vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o jednotlivci i společnosti (zejména menšinám). Vede k uvědomování si hodnot svého života, obzvláště volného času a odpovědnosti za jeho naplnění a v neposlední řadě napomáhá k uvědomování si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace (13).

Průřezové téma mediální výchova v oblasti vědomostní, dovedností a schopností přispívá ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace, k využití vlastních schopností v týmové práci. Umožňuje získat představy o roli médií v klíčových společenských situacích, pochopení cílů a strategií vybraných mediálních obsahů a rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich. Žáky učí využívat potenciál médií jako zdroje kvalitní zábavy a informací, rozvíjet komunikační schopnost, zvláště při veřejném vystupování. Mediální

výchova vede k rozeznávání platnosti a významu argumentů ve veřejné komunikaci a vytváří představy o roli médií v každodenním životě v regionu (13).

1.3.3 Školní vzdělávací program (ŠVP)

Školní vzdělávací program je dokument, který si každá škola vytváří, aby realizovala požadavky Rámcového vzdělávacího programu. Začlenění průřezových témat a jejich tematických okruhů do ročníků je možné volit v libovolném pořadí tak, aby podporovalo výchovné a vzdělávací strategie na úrovni školy a prohlubovalo výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů. Výběr z konkrétních námětů z tematických okruhů průřezových témat je plně v kompetenci školy (36).

Při tvorbě ŠVP s ohledem na mediální výchovu je třeba brát v úvahu několik základních okolností. Nejprve si musíme uvědomit, pro koho mediální výchovu tvoříme. Zohledňuje především věk žáků, případně jejich další charakteristiky, např. studijní předpoklady, socio - kulturní domácí zázemí (20).

Důležité je stanovit, kdo z pedagogických pracovníků bude koordinovat mediální výchovu, a kteří učitelé se jí budou zabývat. Ideálně by se jeden z pedagogických pracovníků měl stát garantem mediální výchovy ve škole, shromažďoval informace o této problematice, řídil vytváření vhodných prostředků a materiálů pro aplikaci mediální výchovy ve výuce, koordinoval práci ostatních pedagogů v této oblasti a mediální výchovou se zabýval plánovitě a soustavně. Měli bychom také motivovat učitele k vzájemnému předávání praktických zkušeností z realizace tohoto průřezového tématu ve výuce a v dalších vzdělávacích aktivitách školy (20).

Rozhodnout bychom měli také o postavení mediální výchovy ve školním vzdělávacím programu a v jeho učebním plánu. Jakou zvolíme formu realizace, popřípadě v jakých ročnících bude tento vyučovací předmět zařazen a s jakou hodinovou dotací. V neposlední řadě při jeho tvorbě přemýšlíme o vhodném doplnění školní knihovny, aby dobře odpovídala vybavením, servisem a nabídkou zdrojů potřebám žáků i vyučujících (20).

Školní vzdělávací program každá škola přizpůsobí pro žáky, kteří školu navštěvují, zohledňuje odlišnosti, specifické potřeby žáků. Například základní škola pro zrakově postižené, Škola Jaroslava Ježka mediální výchovu realizuje formou začlenění do jiných vyučovacích předmětů, mimo jiné do předmětu Informatika. Žáci mají mimo jiné zvládnout bezpečnou orientaci na klávesnici hmatem, umět zvětšit obraz, zvládnout využívat počítač jako kompenzační pomůcku určenou ke čtení a psaní černotiskových textů (35).

1. 4 Druhý stupeň základní školy

Základní vzdělávání navazuje na předškolní vzdělávání, na výchovu v rodině a je jedinou etapou ve školství, která je povinná. Žáci ji absolvují ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních. Vzdělání na 2. stupni pomáhá žákům získat dovednosti, návyky, schopnosti, které umožní žákům samostatné učení a utváření hodnot a postojů vedoucí k uvážlivému chování, k zodpovědnému rozhodování a respektování práv a povinností občana České republiky i Evropské unie. Vzdělávání je budováno na širokém rozvoji zájmu žáků a na provázanosti vzdělávání a života školy se životem mimo školu (38).

Druhý stupeň základní školy navštěvují převážně žáci ve věku 11 – 15 let. Mediální výchova respektuje individuální vývoj každého jedince, opírá se o poznatky vývojové psychologie.

1.4.1 Charakteristika vývojové etapy starší školní věk

Každá perioda lidského vývoje působí jako celek, člověka vnímáme jako bytost bio – psycho – sociální - spirituální. Kdybychom opomenuli některou z těchto stránek, dopustili bychom se nebezpečného redukcionismu. Všechny sféry člověka tvoří navzájem jednoty, mluvíme o holistickém pojetí člověka (5).

Starší školní věk, období 2. stupně základní školy, trvá do ukončení povinné školní docházky, tedy od 11 do 15 let. Z biologického hlediska jde o období pubescence, tj. první fáze dospívání (19). Období pubescence dělíme na fázi prepuberty a fázi vlastní puberty (10).

Fáze prepuberty začíná prvními známkami pohlavního dospívání, objevením se prvních sekundárních pohlavních znaků. U dívek končí nástupem menarche a tato fáze trvá zhruba od 11 do 13 let, u chlapců probíhá fyzický vývoj asi o 1- 2 roky později (10).

Po dokončení prepuberty nastupuje fáze vlastní puberty a trvá do dosažení reprodukčních schopností. Toto období můžeme zhruba vymezit věkem 13- 15 let (10).

Z psychologického hlediska charakterizuje dospívání emoční labilita, nápadné a časté změny nálad, impulzivita jednání, nepředvídatelnost a nestálost reakcí a postojů. Emoční nestálost může být spojena s obtížnou koncentrací, a to vede ke ztíženému soustavnému učení a nezřídka dochází k výkyvům ve školním prospěchu. Mnozí dospívající úzkostně pozorují své vnitřní stavy a stále více přemýšlejí o svých vnitřních konfliktech, utíkají do svého soukromého citového světa nebo do denního snění, které je odvádí dále od reality. Dle novějších výzkumů tato obecná charakteristika není zcela potvrzena, výzkumy neprokázaly univerzální výskyt emočních krizí ani jejich přímou souvislost s pohlavním zráním. Dokazuje to velikou individualitu každého jedince (10).

Dochází k rychlému rozvoji motorických, percepčních i ostatních schopností, a to vede k novým a hlubším zájmům – sport, hudba, filmy, internet. Toto je velice vhodné zohlednit v mediální výchově, k vytvoření zájmu žáků o tuto problematiku (10).

Vývoj inteligence nedosahuje pouze kvantitativního vrcholu - nárůst počtu úspěšně vyřešených problémů, ale hlavně se radikálně mění celý způsob myšlení – kvalita myšlenkových operací. Od počátku pubescence dosahuje většina dospívajících vyššího

stupně logického myšlení. Objevuje se systém formálních operací, žáci vyvozují soudy o soudech, myslí o myšlení. Tímto je schopen dospívající velkého počtu myšlenkových kombinací, mnohé z nich se ve skutečnosti ani nevyskytnou (10).

V oblasti socializace patří období dospívání na jedné straně uvolnění z přílišné závislosti na rodičích a na straně druhé navazování významnějších vztahů k vrstevníkům obojího pohlaví (10).

Vyvíjí se i sebepojetí dospívajícího. „Úkolem“ dospívání je dosažení jasného a stabilního pocitu vlastní identity. Mladý člověk hledá v tomto období odpověď na základní otázky – kdo jsem, jaký jsem, kam patřím a kam směřuji, jaké hodnoty jsou v mém životě nejdůležitější. Znamená to přijmout svoji jedinečnost i s některými omezeními a nedostatky, což je obtížné zejména pro dospívající s jakýmkoliv typem zdravotního postižení, které také musí být do celkového sebepojetí integrovány. K hledání identity patří i hledání hodnotové orientace, k níž neodmyslitelně patří i otázka přijetí víry nebo v širším slova smyslu duchovní orientace (10).

Souhrnně lze zvláštnosti psychiky dospívajícího chápat jako více či méně nepodařené úsilí o přizpůsobení se na psychické, biologické a sociální podmínky (10).

1.5 Metodika mediální výchovy

Poznatky vývojové psychologie mají vliv na volbu metodiky a metod mediální výchovy. Vždy je potřebné přizpůsobit metodu konkrétní věkové skupině, v určitých případech jednotlivci.

K dosažení hlavního cíle mediální výchovy, tedy rozvoji mediální gramotnosti žáků využíváme metodiku založenou na nejrůznějších moderních pedagogických principech. K základním metodikám patří kritické myšlení, spontánní učení, kooperace a průřezovost (11).

„Kritické myšlení jako nedílná kompetence mediální gramotnosti je základem metodiky mediální výchovy“ (11, str. 16). Člověk v době informační exploze je čím dál tím více nucen interpretovat a třídit informace, vyhodnotit jejich komunikační záměr, posoudit jejich věrohodnost, pochybovat o nich a teprve po důkladném zvažování si

vytvořit vlastní názor. Pro mediální výchovu je velice důležitá myšlenka, že jedinec, který dokáže kriticky myslet, je pravděpodobně méně ovlivnitelný reklamou, přesvědčovacemi tlaky, taktikami médií a běžnými postupy manipulace (11).

Mezi další metodiku řadíme spontánní učení, vycházející z faktu, že učení a poznávání je přirozenou aktivitou člověka. Mediální výchova tohoto faktu velice využívá, protože všichni žáci mají bohaté zkušenosti s mediálním prostředím, dokonce s takovým, které je určeno přímo jim, například časopisy pro děti a mládež. Díky tomu může učitel využít celou řadu problémových situací (diskuze o kontroverzních reklamách, analýza stereotypů v médiích nebo například rozbor různých událostí o stejné události). Potřebnost a užitečnost osvojených znalostí, praktický dopad si může žák ověřit při své každodenní zkušenosti s médii (11).

Princip kooperace odkazuje na potřebu změny zažitých rolí žáka a učitele a k potřebě aktivizace všech účastníků výuky. Aktivní spoluúčast žáků vyžaduje interaktivní výuka. Mezi žákem a učitelem vzniká partnerský vztah, který spojuje úsilí o dosažení společného cíle. Úkolem učitele je umožňovat, usnadňovat či podporovat práci žáků a napomáhat jí. Učitel také usměrňuje diskuze, zdůvodňuje vhodná řešení, provází žáky při individuální i skupinové práci. V principu kooperace je žák chápán jako zdroj myšlenek a nápadů, výrazně spoluutváří, modifikuje a v pokročilých stádiích i sám výukový proces vede (11).

Průřezovost spočívá v naznačení společných míst (činností, námětů či okruhů) ve výchově a vzdělávání žáků, která jsou vhodná pro vytváření obecnějších postojů žáka k sobě samému, k ostatním lidem, přírodě a praktickému životu. Propojení s mediální výchovou lze najít téměř ve všech oblastech Rámcového vzdělávacího programu (11).

1.5.1 Metody mediální výchovy

Metody používané při výuce mediální výchovy vycházejí především z metod kritického myšlení a z metod interaktivní výuky (31). Snahou moderních výukových metod by mělo být poskytovat co nejširší škálu kanálů, kterými lze informace získat a

vyvolat tak situace pro použití naučených informací, což vede k jejich osvojení. Velmi často se využívá moderních metod, jako například diskuze, hraní rolí, brainstorming, škálování, audiovizuální přednášky či simulační hry (14). Jedním z předpokladů úspěšné hodiny mediální výchovy je využití co nejvíce zkušeností žáků. Žáci si tak lépe aplikují získané dovednosti a poznatky do každodenního života. Přínosné je také využívat aktuálních událostí z médií, o kterých žáci sami spontánně hovoří (31).

Pro všechny výukové metody by měly platit obecné zásady: názornost, jednoduchost (návaznost jednotlivých témat na znalosti žáků), smysluplnost (smysl důležitosti mediální výchovy), využitelnost, důležitost, aktivita žáků a dynamické tempo hodiny (14).

Základní metodou mediální výchovy je **diskuze**. Může se jednat o diskuzi s učitelem či o diskuzi mezi skupinami žáků (14). Žáci se pomocí diskuze učí rozhodovat, zaujímat stanoviska, obhajovat své vlastní názory a přijímat za ně odpovědnost. Osvojují si také základní sociální dovednosti – schopnost empatie, přijímání kompromisů i zvládání konfliktů. Řízená diskuze je náročná jak pro učitele, tak pro žáky. Učitel by měl vhodně volenými otázkami usměrňovat emoce žáků a vést je ke konstruktivním závěrům (11). Žáci by se měli na diskuzi předem připravit, najít si argumenty a podklady pro svá tvrzení (14). Na závěr je snaha všech účastníků diskuze shodnou se na společných závěrech (11).

Jednou z nejdůležitějších metod je **dohledávání informací z médií**. V dnešní době nových médií, zvláště internetu jsou žáci schopni najít mnoho informací sami. Samotným vyhledáváním se učí a zapamatovávají si. Důležité je upozornění na stránky, které jsou věrohodné, a které pro neúplnost informací raději nepoužívat (14).

Analýza textu – metoda založená na analýze konkrétního textu (zprávy, článku) nebo ukázky (zpravodajské relace, reklamy). Žáky vede k samostatnému přemýšlení a především k následné diskuzi o různých pohledech na stejný materiál (11).

Metoda podporující žáky k využívání své představivosti a kreativity – **brainstorming** (k7). Je to skupinová technika zaměřená na generování co největšího množství nápadů na dané téma. Nosnou myšlenkou je předpoklad, že lidé ve skupině na základě podnětů ostatních vymyslí více, než by vymysleli jednotlivě. Jednotlivé

nápady by neměly být nikým komentovány, i ten zdánlivě nejhoupější nápad může ostatní inspirovat. U brainstormingu jde o kvantitu nápadů. Měli bychom označit jednu osobu za zapisovatele, nemusí se nutně zúčastnit vymýšlení, ale zapíše všechny nápady. Čím více nápadů, tím větší pravděpodobnost nalezení nejlepší varianty (14). Na závěr všichni o nápadech diskutují, vyhodnocují je, třídí a shrnují (11).

Jedna z dalších metod je metoda **škálování**, vhodná zejména při diskuzi o kontroverzních tématech. Žáci se seznámí s postoji ostatních ke sporné otázce a jejich úkolem je vyjádřit svůj postoj umístěním do místa na škále, které je nejbližší jejich vlastnímu názoru (11).

Audiovizuální přednášky jsou vhodnou metodou k zapamatování si náročnějších témat. Využití je například při ukázkách práce žurnalistů nebo při ukázkách jak vypadají budovy Českého rozhlasu či televize (14).

Práce ve skupinách s následnou prezentací je metoda, při které jsou zapojeni všichni žáci. Dobré je využít velké plakátové papíry k zapsání základních bodů a následnému představení spolužákům (14).

Metoda volného psaní je založena na uvolnění myšlenek. Rozvíjí vyjadřovací schopnosti, umožňuje lepší pochopení souvislostí či komplikovanosti popisovaného pojmu. Spočívá s psaním samostatných myšlenek, které se jim vybavují v souvislosti se zadaným tématem po vymezenou dobu. Formulují je do celých vět a píšou bez přerušování i v případě, že je nenapadají žádné originální nápady (11).

Hraní rolí /divadlo. V této metodě žáci jednájí a přemýšlejí v určitých rolích a hrají konkrétní situace vztahující se k probíranému tématu. Žáci se ztotožní s rolí, kterou hrají, učí se přemýšlet v „kůži druhého“ a empatii, hledají podklady pro argumenty postavy, kterou by sami třeba ve skutečnosti nechápali. Hraní rolí umožňuje rozvíjení představivosti a kritického myšlení, pomáhá k rozvoji empatie (11). Pomáhá procvičit nonverbální komunikaci, odstranit ostych, navodit určitou atmosféru, pracovat s náladou ve skupině. Přehrát lze situace, které se již udály nebo které účastníci teprve očekávají (14).

Dotazníkové průzkumy jsou metodou, kdy si sami žáci mohou vyzkoušet práci v terénu. Nejdříve se učí formulovat otázky, následně je vyhodnotit. Příkladem je například průzkum sledovanosti programů nebo četnosti určitých novin (14).

Kvízy a doplňovačky jsou metodou, která je jednoduchá a nenáročná na čas. Jde o cvičení, která zopakují to podstatné z probírané látky. Můžeme využít také relaxační techniky, které mohou být užitečné pro lepší soustředění žáků při výuce. V neposlední řadě je vhodné zařadit do výuky přednášky odborníků z praxe – žurnalisty, pracovníky z rádií či lokálních televizních stanic, publicisty, nakladatele, zpravodaje. V ideálním případě by přednáška měla být přímo spojena s jejich pracovištěm (14).

1.5.2 Realizace mediální výchovy

Mediální osvěta se nejčastěji realizuje prostřednictvím samotným médiím (vzdělávací pořady ve vysílání, kritikou v tisku, kritickými weby), informováním veřejnosti a autoregulaci (klasifikování audiovizuálních pořadů z hlediska jejich potencionální škodlivosti, apod.) a v občanských aktivitách (1).

Mediální výchova by měla probíhat prvotně a často zásadněji v rodině. Ale ne všichni rodiče mají na takovou výchovu dost času a někteří ji ani nezvládnou, často z jednoduchého důvodu – vyrůstali v jiné době (39).

Nejen z tohoto důvodu byla od školního roku 2007/2008 zavedena mediální výchova do škol. Ve školním prostředí může být zařazena do výuky jako:

- samostatný předmět
- součást výuky jiných vyučovacích předmětů
- formou projektů
- kombinace předchozích možností

V rámcovém vzdělávacím programu je koncipována tak, aby umožňovala podle zájmu konkrétní školy a podle možností jakoukoliv variantu (1).

Projektová metoda vnáší do vyučování více reality, poznání, samostatné hledání informací a vytváří u žáků také potřebné životní kompetence. Jde o diskuzi, společné přemýšlení nebo společné řešení vedoucí k uskutečnění cíle. Žáci pracují v týmu,

využívají dostupné zdroje, u nichž se učí rozlišovat ty, které jsou věrohodné. Je vhodné během projektů využít i konzultace s odborníky, knihovnu nebo například časopisy a internet. K projektu je vhodné využít souvislý čas, který by ideálně neměl být členěn pevně stanovenými vyučovacími hodinami podle rozvrhu. Důležité je na začátku stanovit základní otázky, cíle, úkoly, domluvit pravidla a zvolit vhodnou motivaci. Na závěr by nemělo chybět hodnocení i sebehodnocení projektů i jeho jednotlivých částí (14). Příkladem projektu může být projekt sledující například olympijské hry, kde si každý žák najde svoji oblíbenou disciplínu. Žáci mohou srovnávat a hodnotit projevy jednotlivých komentátorů, zabývat se významem slova mluveného i psaného v rámci jednotlivých zpravodajských relací. Žákovskými výstupy mohou být sborníky o našich reprezentantech, výstavka zajímavých fotografií z tisku, prezentace informací na školních webových stránkách apod. (21). Dalším příkladem projektů může být například Den napříč školou světem reklamy nebo různé turisticko – mediální kurzy. (viz Příloha 5, 6, 7)

Efektivním prostředkem k výuce mediální výchovy může být školní časopis. Školní časopis je náročný didaktický projekt vyznačující se dlouhodobostí, věkovou různorodostí žáků, osvojováním činností, které se běžně ve škole nevyučují. Při vydávání školního časopisu můžeme prakticky využít moderní metody, jako je brainstorming, projektování, skupinové vyučování. Pozitivum je, že jeho vydávání žáky většinou baví, jde o pestré a zajímavé činnosti, které mají smysl (26).

Zavádění mediální výchovy do škol naráží na závažnou překážku, kterou je příprava pedagogů. Učitelé se mají věnovat novému tématu, v jehož teoretických tématech nebyli systematicky procvičeni, nemají příslušnou metodiku a relevantní pomůcky. Proto se mnoho pedagogů zdráhá začít s realizací mediální výchovy i přesto, že si uvědomují její důležitost. Učitel se mnohdy dostává do neobvyklé pozice, má se věnovat oblasti, v níž je mnohdy méně erudován než jeho žáci (29).

Mediální výchově mohou stát v cestě také představy některých učitelů, že média do školy nepatří. Pedagogové se obávají, aby intuitivním přístupem k realizaci mediální výchovy neposilovali ve svých žácích zaběhlé stereotypní představy nebo silné

spotřebitelské návyky. Z těchto důvodů se nám odhaluje hrozba, že se mediální výchova stane jen formální součástí školních výukových plánů (29).

Na situaci ohledně přípravy pedagogů začínají pomalu reagovat pedagogické fakulty, pedagogická centra (kurzy mediální výchovy v rámci dalšího vzdělávání), odborná pracoviště a další organizace (neziskové organizace, samotné školy) (29).

V souvislosti se významem médií a mediální výchovy připravila například nezisková organizace Partners Czech projekt pod názvem Rozumět médiím. Program finančně podpořilo Velvyslanectví Nizozemského království. Cílem tohoto projektu je především nabídnout učitelům další odborné vzdělání v oblasti mediální výchovy, rozvíjet u nich interaktivní přístupy ve výuce mediální problematiky a především jim poskytnout praktické materiály o problematice médií a materiály, které by učitelé mohli snadno a rychle využít ve výuce mediální výchovy. V tomto projektu byly pro učitele připraveny metodické materiály ve formě návrhů scénářů vyučovacích hodin. Metodické materiály obsahují náměty na aktivity, které mohou učitelé realizovat ve třídě se svými žáky (22).

1.5.3 Témata současné mediální výchovy

Všechny vzniklé koncepty mediální výchovy mají v dnešní době velikou nevýhodu a to, že víceméně vycházejí ze zkoumání a analyzování tištěných médií, televize a rozhlasu a tato masmédia chápou jako dominantní. Ale čím mladší děti, tím méně pro ně tato „stará“ média znamenají. Rozebírat primárně noviny nebo televizní zprávy již dnes postrádá smysl (13).

Je velice důležité se soustředit na záležitosti spojené s novými médii, s internetem, s elektronickými po-televizními médii, s mobilním telefonem i se sociálními sítěmi (13). Praktická ukázka vedení hodiny je popsána v příloze 8.

Měli bychom postupovat nejen proti důvěřivosti a naivitě dětí, ale také proti neznalosti a naivitě rodičů k novým médiím, protože tyto nedostatky usnadňují nejruznější nebezpečné komunikační praktiky, zejména kyberšikanu (úmyslné, opakující se a nepřátelské chování, jehož cílem je ublížit oběti pomocí komunikačních a

informačních technologií), kyberstalking (pronásledování, opakované, stupňované obtěžování pomocí mobilního telefonu nebo internetu) a kybergrooming (jakákoliv manipulativní aktivita vůči dětem a mladistvým prostřednictvím informačních technologií, v užším slova smyslu chování na internetu s cílem vzbudit falešnou důvěru, přimět ke schůzce a pohlavně zneužít) (13, 37).

Podstatné téma mediální výchovy je ochrana osobních údajů ve virtuálním prostředí, zneužívání osobních údajů a informování o násilí v médiích (13).

Žáci by také měli pochopit základní pojmosloví, jako je mainstream, infotainment, apod. Součástí by mělo být i pochopení prostředí reklamy, marketingu, tvorby zpráv a manipulace našich názorů (28).

Výchova k životu s médii by se měla zabývat reklamou i dalšími oblastmi souvisejícími s reklamou, například produkt placement a jeho rolí ve financování kinematografie, psychologií reklamy, její historií, nebo například reklamou skrytou (30).

2. CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2. 1 Cíle práce

Cíl 1 Zjistit postoje učitelů na 2. stupni vybraných základních škol k mediální výchově.

Cíl 2 Zjistit způsob realizace mediální výchovy na 2. stupni vybraných základních školách.

2. 2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka 1 Jaké postoje mají učitelé na 2. stupni vybraných základních škol k mediální výchově?

Výzkumná otázka 2 Jakým způsobem je mediální výchova na 2. stupni vybraných základních škol nejčastěji realizována?

3. METODIKA

3.1 Použití metoda

Ke zpracování praktické části bakalářské práce byl použit kvalitativní typ výzkumného šetření, metoda dotazování, technika polostandardizovaný rozhovor.

Kvalitativní výzkum zkoumá fenomén v přirozeném prostředí, dobře reaguje na místní situace a podmínky, získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události či fenoménu (4).

Kvalitativní výzkum se provádí pomocí déletrvajícího a intenzivního kontaktu s terénem nebo situací jedince nebo seskupení jedinců. Tyto situace bývají většinou banální nebo normální, které reflektují každodennost jedinců, skupin, společností nebo organizací (4).

Kvalitativní výzkumník si na začátku vybírá výzkumné téma a určí si základní výzkumné otázky. Otázky může modifikovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. Z tohoto důvodu se tento typ považuje za pružný typ výzkumu (4).

Rozhovor byl veden s učiteli na 2. stupni vybraných základních škol na Českobudějovicku. Skládal se z 11 otázek a jeho cílem bylo zjistit způsob realizace mediální výchovy na škole a názory pedagogů na mediální výchovu. (viz Příloha 1)

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořili učitelé základních škol se 2. stupněm na Českobudějovicku. Při výzkumu bylo osloveno celkem 31 škol a z toho mi bylo ochotno rozhovor poskytnout 5 škol.

Všechny školy se 2. stupněm byly nejprve osloveny pomocí internetové pošty, poté, co některé nereagovaly, byly kontaktovány telefonicky.

Rozhovory byly vedeny v měsíci březen a duben roku 2013 přímo v jednotlivých školách.

4. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Rozhovory s učiteli 2. stupně základních škol na Českobudějovicku

Otázka č. 1

Respondent č.	Ročník, ve kterém MV ¹ vyučují	Předmět, ve kterém MV vyučují
1.	6. - 9. ročník	informační a komunikační technologie, výchova ke zdraví, výchova k občanství, výtvarná výchova, anglický jazyk, český jazyk a literatura
2.	1. a 2. stupeň	všechny předměty, zejména jazyky
3.	1. a 2. stupeň	jazyk a literatura, člověk a společnost, umění a kultura a napříč všemi vyučovacími předměty
4.	-	český jazyk, výtvarná výchova, občanská výchova, rodinná výchova, a pokud je seminář společenskovedních předmětů, jako volitelný předmět
5.	8. - 9. ročník	volitelný předmět: Dramatická a mediální výchova

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 2

Respondent č.	Způsob realizace MV ve škole
1.	integrace do ostatních předmětů
2.	integrace do ostatních předmětů
3.	integrace do ostatních předmětů školní časopis preventivní projekt
4.	integrace do ostatních předmětů projekt na den dětí
5.	integrace do ostatních předmětů volitelný předmět: Dramatická a mediální výchova

Zdroj: vlastní výzkum

¹ MV znamená mediální výchova

Otázka č. 3

Respondent č.	Výhody zvolené formy realizace MV
1.	prolínání do všech předmětů
2.	disponibilní hodiny věnovány jiným předmětům
3.	aktuální reakce na mediální dění v každém předmětu
4.	více vyučujících – různé pohledy na určitou situaci prostupnost všemi ročníky – přizpůsobení věku dítěte
5.	děti se naučí mluvit zájem dětí o budoucí práci v žurnalistice

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 4

Respondent č.	Projekt na vybavení školy v rámci MV	Od koho	Název projektu	Využití projektu
1.	ano	EU	digitální učební pomůcky	interaktivní tabule, notebook pro učitele
2.	ano	EU	EU peníze školám šablony	interaktivní tabule
3.	ano	EU	šablony	jazyková učebna, počítačová učebna, interaktivní tabule
		ČEZ	ŠIK – školní informační kanál	obrazovka na chodbě školy
4.	ano	EU	-	multimediální učebna, interaktivní tabule
5.	ano	město ČB	-	odměny pro děti, materiály do dramatického kroužku

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 5

Respondent č.	Interaktivní tabule ve škole	Její pozitiva	Její negativa
1.	ano	na 1. stupni – děti velice baví	veliká přípravu učitelů, závislost na technice
2.	ano	perfektní doplněk výuky ukázky z internetu	obavy starších učitelů
3.	ano	přínosná věc, možnosti kvízů či pexesa	využívání spíše jako dataprojektor
4.	ano	použití pro integrované žáky pomůcka na kontrolu	nepoužívat na 2. stupni jako hračku
5.	ano	úžasná věc, ale omezené časové použití	nefunkční technika – wifi, počítač, propojení

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 6

Respondent č.	Problémy při realizaci MV
1.	negativní vliv médií zvenčí, přednášející musí být denně v obraze
2.	peníze na lepší vybavení školy – IT technika, nahrávací zařízení
3.	peníze na další pomůcky, při zavedení samostatného předmětu problém, aby nebyl na úkor jiného předmětu
4.	časové problémy – příliš témat, jednostranný pohled mající děti
5.	úzká skupina lidí, kteří na MV pracují, neshodnutí se na tématech MV pro přílišnou různorodost

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 7

Respondent č.	Názor na MV	Názor na MV
1.	pozitivní	Žáci považují na internetu vše za správné, neumějí rozlišit co je správné a co není.
2.	pozitivní	MV je důležitá, ale nesouhlasím s RVP a klíčovými kompetencemi.
3.	pozitivní	Naučit děti rozpoznat realitu od fikce.
4.	pozitivní	Jako průřezové téma je MV důležitá, seznámit děti s úskalím médií, s klamavou reklamou.
	negativní	Nesouhlasím se zavedením MV jako samostatného předmětu.
5.	pozitivní	Obrovská škála rozsahu témat, dítě si vždy vybere konkrétní téma, motivace odměnou.

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 8

Respondent č.	Ovlivňují média žáky	Jaká média	Názor na média
1.	ano	internet, reklama	-
2.	ano	Facebook	Děti dnes nesledují televizi ani noviny, prvořadý je vše co je přes počítač.
3.	ano	internet, Facebook, YouTube	Děti noviny ani televizi moc neprožívají, jejich svět je internet. Snaha ukazovat dětem užitečné stránky.
4.	ano	internet, televize	Děti jsou ovlivněny nejvíce reklamou.
5.	ano	internet, Facebook	Facebook je katastrofa – jsou tam lidé s nižším IQ. Děti dnes nemají vlastní názor, nechtějí ho propagovat, nechtějí a neumějí se vyjádřit.

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 9

Respondent č.	Metody využívané v MV	Názor na tyto metody
1.	diskuze, brainstorming	Děti tyto metody baví.
2.	diskuze, přednášky, hraní rolí	Učitel již v dnešní době nestojí frontálně před žáky, diskuze automatická.
3.	diskuze, brainstorming	Automatické zapojení, děti musejí přemýšlet, nejen něco odříkat.
4.	diskuze	Děti udělají spousty práce, aniž by si to uvědomily, vyjádření názorů.
5.	diskuze, brainstorming, přednášky, hraní rolí	Přednášky v divadle, v rádiu, koncerty. Pro děti je to zajímavé.

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 10

Respondent č.	Přizpůsobení MV pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	Přizpůsobení MV pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami
1.	ne	Nepřizpůsobujeme ji, ale MV je pro ně stejně důležitá jako pro ostatní děti.
2.	ne	Nemáme zde výrazně problémové žáky – ADHD, lehčí sluchové postižení, nepotřebují přizpůsobení.
3.	ne	Žáci nepotřebují speciální pomoc.
4.	ano	Když potřebují, tak přizpůsobujeme – využíváme interaktivní tabule.
5.	ano	Pro žáky se zrakovým postižením např. zvětším písmo, jinak zde žáci nepotřebují pomoci.

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 11

Respondent č.	Předměty vyučující na škole	Funkce ve škole	Délka praxe ve školství
1.	český jazyk, výchova k občanství	koordinátorka ŠVP	35 let
2.	přírodopis, tělesná výchova, výchova ke zdraví	koordinátorka ŠVP, zástupce ředitele	22 let
3.	český jazyk, dějepis, zeměpis, občanská výchova	-	1, 5 roku
4.	český jazyk, dějepis	-	24 let
5.	občanská nauka, etická výchova, tělesná výchova, německý jazyk, ruský jazyk, dramatický kroužek	metodik prevence	22 let

Zdroj: vlastní výzkum

5. DISKUZE

Výzkum bakalářské práce byl zaměřen na zjištění způsobu realizace mediální výchovy na 2. stupni základních škol na Českobudějovicku a na názor učitelů na toto průřezové téma.

Svět dnešní doby je nasycen intenzivními podněty, které k nám přicházejí také z masových médií. Média jsou součástí života každého z nás, ovlivňují nejen životy dospělých, ale i dětí. Děti a mládež ovlivňuje televize, ale převážně internet s novými médii, v čele stojícím Facebookem. Všech pět respondentek se shodlo, že média velmi silně ovlivňují žáky. Domnívají se, že pro žáky je dnes prvořadé, nejzajímavější to, co si najdou na internetu. Friedlaenderová (2012) uvádí, že dětské pokojíčky se postupně změnilly v multimediální laboratoře (34). Dokládá to výsledky z kontinuálního výzkumu z let 2008 – 2012, kde vyšlo najevo, že zhruba polovina dětí (4 - 14 let) má v dětském pokojíčku televizi, dvě pětiny mají k dispozici internet, bezmála dvě pětiny vlastní MP3 nebo iPod. S věkem dětí vybavení pokojíčků rapidně roste, takže například dvě třetiny 13 – 14 letých dětí mají v pokojíčku volně k dispozici internet. K tomuto názoru se přikláním i já. Děti si dnes podle mě neumějí představit odpoledne strávené bez internetu, daleko větší je trest zákazu počítače než „domácí vězení“, které znám ze svého dětství já. Média se opravdu dynamicky vyvíjejí, když si vzpomenu, že před deseti lety, ve svých patnácti letech jsem teprve dostala svůj mobilní telefon, na počítač jsme chodili jednou týdně ve škole, a to jsme převážně opisovali texty, nejspíše by mi dnešní děti ani nevěřily. Nevím, jestli je tento vývoj správný, pozitivní, či naopak. Většina dětí dnes již nepoznává, co je to běhat venku do doby, než se rozsvítí první pouliční lampa, zahrát si venku kopanou či volat z telefonní budky na neznámá telefonní čísla.

Z důvodu čím dál tím většího vlivu médií vnímají všechny respondentky z mého výzkumu za důležitý krok zavedení průřezového tématu mediální výchova. Považují za nejdůležitější naučit děti odlišit realitu od fikce, seznámit je s úskalím médií, s klamavou reklamou. Ztotožňují se tak s názorem Mičienky a Jiráka (2006), že masová média produkují obrovské množství nejrůznějších obsahů od zpravodajství až

po zábavu a je stále obtížnější se orientovat co je zpráva, co osvěta, zábava či reklamní sdělení (11). Jedna respondentka se domnívá, že je velice důležité naučit žáky umět rozlišit zdroje, umět rozlišit co je správné a co ne, a to i z toho důvodu, že vidí, že tento problém mají i mnozí dospělí. Děti si podle jejich zkušeností referát stáhnou z internetu a ani nepřemýšlejí o obsahu, považují to za správné. Další respondentka vidí problém v tom, že děti nemají svůj vlastní názor, nechtějí ho prezentovat, protože všechno co jde, si stáhnou. V lepším případě si práci upraví, ale často bohužel podle Wikipedie. Proto je důležité, a to nejen děti, naučit co nejdříve rozlišit realitu od fikce či nepravdy. Vidím to i na mém otci, který sice, řekla bych naštěstí, nepronikl do tajů internetu, ale vše co si přečte v novinách či řeknou v televizi je prostě pravda. Z výše uvedených skutečností plyne odpověď na výzkumnou otázku č. 1: *“ Jaké postoje mají učitelé na 2. stupni vybraných základních škol k mediální výchově? “*.

Své výsledky jsem srovnala s výsledky z výzkumné sondy o mediální výchově z Libereckého kraje, kterou popsala Bělohorská (2012) (1). Tohoto výzkumu se zúčastnilo celkem 11 učitelů, 9 žen a 2 muži (mého výzkumu se účastnilo 5 žen). Většina dotázaných učitelů z obou výzkumů považuje zavedení mediální výchovy jako průřezového tématu do vzdělávacího programu za důležitý krok. Některé respondenty však nesouhlasí se zavedením rámcových ani školních vzdělávacích programů. Osobně se domnívám, že si toto myslí více učitelů, ale neřeknou to nahlas. V souvislosti se zavedením Rámcového vzdělávacího programu nepocítují učitelé změny v organizaci vzdělávání a v metodách vyučování. Zaznamenávají ale rozšiřující se možnosti práce s internetem v souvislosti s vybavením školy i domácností žáků a rozšiřujícími se kompetencemi žáků k této práci (řada škol čerpá finanční prostředky Evropské unie na vybavení škol v této oblasti).

Velice se mi líbil postoj jedné školy, kterou jsem v rámci výzkumu oslovila. Spočíval v tom, že v každé třídě byl dětem k dispozici počítač s internetem. Respondentka mi vysvětlovala, že když žák má například potřebu vědět něco více, zpřesnit si informace, vidět praktický obrázek, může se přihlásit a jít si k počítači najít potřebné informace. Vyhledá si je buď sám, nebo s pomocí učitele, který ho ihned může prakticky navést k vhodnému zdroji informací. Tento praktický způsob mediální osvěty

mi přijde výborný. V dnešní době je důležité, aby si každý uměl důvěryhodné informace najít, nikdo přeci nemůže znát vše dokonale. Není důležité vědět, ale umět vyhledat. Už já jsem ve škole tuto větu několikrát slyšela, ale většinou zůstala pouze v teoretické rovině. Proto velmi vítám tento krok školy, škoda, že je nenapodobuje více škol, alespoň já o jiné škole nevím.

Co se týče metod využívaných k výuce nejen mediální výchovy, učitelé mi potvrdili, že dnes již učitel nestojí frontálně před dětmi a odříkává látku, ale snaží se pohybovat mezi žáky, nejen fyzicky. Vyhledává nejrůznější metody výuky, aby žáky zaujal, ale hlavně vidí zpětnou vazbu, tyto metody žáky většinou baví. Všichni dotazovaní učitelé, ať jsou na začátku, nebo vrcholu své kariéry využívají ve výuce metodu diskuze. Diskuzi považují za velmi vhodný doplněk výuky, často prodiskutují s žáky celou hodinu, nepovažují to za ztrátu času. Pro žáky je i takto vedená hodina užitečná, musejí přemýšlet, formulovat své názory. V rámci diskuze se ptají, proč to je zrovna takto, proč to nemohlo nebo nemělo být jinak. Tento názor potvrzují také Pospíšil se Závodnou (2010), kteří tvrdí, že diskuze slouží k ujasňování a formování postojů a hodnot, zamyšlení nad novými problémy (14). I já vítám zavádění těchto metod do škol. Diskuzi jako takovou jsem poprvé zažila až na vysoké škole. Na základní škole rozhodně nepatřilo k běžným jevům, abychom s pedagogem diskutovali na určité téma, řízená diskuze s pravidly, o tom se mi mohlo leda tak zdát. Tenkrát jsem to nevnímala negativně, nevěděla jsem, že je něco takového možné, možná to ani nebylo tolik potřeba, nevím. Dnes, kdy děti komunikují čím dál tím méně, více ve zkratkách a pomocí kliknutí je tato doplňující metoda výuky jistě velmi potřebná. Podle mě je pro děti diskuze největším pomocníkem v tom, že se naučí zformulovat svůj názor, nebát se ho veřejně prezentovat. Mezi další metody, které respondentky využívají, patří bouře mozků neboli brainstorming, nejrůznější přednášky, ale i hraní role.

Poslední zmiňovanou metodu využívá zejména jedna škola, které mediální výchovu realizuje pomocí volitelného předmětu Dramatická a mediální výchova. V tomto předmětu spatřuje respondentka největší výhodu v tom, že se děti naučí vyjadřovat se, správně mluvit, nedrmlit. Další nespornou výhodou spatřuje v konkrétním tématu,

s konkrétními cíly. Žáci vědí, co dělají, proč to dělají, vědí, že jsou potřebné připravit například kulisy na představení, jinak se ani představení nemůže odehrát. Žáci tvořili také návrhy na plakát, psali článek o představení, propagovali ho. V mém výzkumném šetření toto byla jediná škola, kde mediální výchovu nabízeli formou samostatného předmětu. Ostatní školy mediální výchovu zařadily jako průřezové téma, formou integrace do ostatních předmětů. Toto potvrzuje i Kocmanová (2010), která zveřejnila výzkum, který prováděla s pedagogy základních škol jihomoravské kraje. Mimo jiné se v něm dozvěděla, že na veliké většině škol se mediální výchova realizuje formou průřezového tématu a učitelům tato forma vyhovuje (1). Já jsem slyšela podobné odpovědi, forma průřezového tématu respondentkám vyhovuje. Největší výhody spatřuji v prostupnosti všemi ročníky a tím přizpůsobování se věku dítěte, žákům tuto problematiku vysvětluje více vyučujících a tím žáci zároveň získávají různé pohledy nebo v možnosti aktuálního zareagování v každém předmětu.

Podle dosavadních zkušeností Pastorové (2006) je nejideálnější metoda výuky integrace do jednotlivých předmětů v kombinaci s projekty. Myslí si, že je vhodné, pokud alespoň jednou za rok se mohou žáci dle svých možností podílet na celoškolském projektu, který může být zaměřen například na jedno regionálně významné téma (32). Můj názor se s tímto shoduje. Projekt, pokud je dobře zrealizován, je pro žáky jistě velikým lákadlem. Každý žák jistě zajásá nad faktem, že „odpadá“ výuka, že se nebude nic učit, nebude se zkoušet. Přitom projekty podle mě naučí žáky mnohem více než přednáška před tabulí, byť interaktivní. Mohou si vyzkoušet, jak se nejrůznější věci, dělají prakticky, vše zábavnou formou. Baví se, mají pocit, že vlastně nic nedělají, ale přitom udělají obrovský kus práce. Pozitivní názor na projektové dny uvádí také Pospíšil se Závodnou (2010). Projektová metoda podle nich vnáší do vyučování poznání, více reality a samostatného hledání reality. U žáků vytváří také potřebné životní kompetence, jako jsou společné myšlení, diskuzi nebo společné řešení, které vede k uskutečnění cíle (14). Jedna respondentka uvedla, že u nich na škole probíhá jednou ročně, na Den dětí, projektový den. Soutěží se mezi školami ve vodním sportu. Žáci připravují dopředu plakáty na akci, pořizují fotografie, píší článek. Další respondentka mi vyprávěla o projektu, který se koná na jejich škole. Není to projekt

v pravém slova smyslu, ale školu navštěvují policisté v rámci prevence sociálně patologických jevů, týkající se také médií. Vyprávějí dětem o kyberšikaně, rizicích médií, o reklamě. Radí dětem jak se chovat v kyberprostoru, neuvádět nikomu údaje o své osobě, nevěřit bezmezně druhé osobě. Děti tyto projekty, možná spíše přednášky velice baví, a přece jen nová osoba, ke všemu v uniformě, přitáhne pozornost dětí více než „okoukaná“ paní učitelka.

Jak jsem již zmínila, nejběžnějším způsobem realizace mediální výchovy se stala její integrace do jednotlivých předmětů. Tematické okruhy lze teoreticky zařadit do jakéhokoliv předmětu, nicméně některé jsou samozřejmě vhodnější. Mezi ty klíčové patří nejpravděpodobněji český jazyk. Vyšlo to najevo v mém výzkumném šetření, ale potvrzují to i slova Pastorové (2006), která dále uvádí, že pokud má učitel českého jazyka k mediální výchově vztah, může ji velice dobře, a to již na prvním stupni, propojit s výukou jednotlivých žánrů. Například může vybírat ukázky textů z časopisů a novin odlišného zaměření a porovnávat je vzhledem k tomu, pro jaké čtenáře jsou určené, a zároveň tímto dává žákům možnost, aby sami sebe vnímali jako součást určitého publika. Nebo při jazykových rozborech je dobré si vzít jako příklad různá reklamní sdělení (32). Nachlingerová (2006) doplňuje možnost zapojení televizního zpravodajství, při výuce českého jazyka se žáky porovnává zprávy všech tří celoplošných českých televizí (32). Tuto možnost mi potvrzuje jedna respondentka, která se také snaží děti odkazovat na to, co viděly v televizním zpravodajství. Dalšími vhodnými předměty pro integraci mediální výchovy mohou být předměty dějepis, občanská nauka nebo výtvarný výchova. V rámci výše uvedených informací lze odpovědět na výzkumnou otázku 2 :“ *Jakým způsobem je mediální výchova na 2. stupni vybraných základních škol nejčastěji realizována?*“.

Ve výše zmiňované výzkumné sondě z Libereckého kraje vyšlo najevo, že za největší překážky úspěšné realizace mediální výchovy považují učitelé omezené množství počítačů ve škole. V rámci mých rozhovorů učitelé odpovídali podobně, většina považuje za největší problém nedostatek financí na lepší vybavení školy. Dále uvedli negativní vliv médií zvenčí nebo časové problémy, pro veliký rozsah témat.

Jak jsem již uvedla výše, školy využívají k lepšímu technickému vybavení projekty, převážně od Evropské unie. Nejčastěji z nich školu vybavují interaktivními tabulemi.

Interaktivní tabule jsou nedílnou součástí dnešního školství. Každá škola, kterou jsem v rámci výzkumu navštívila, považovala za nejdůležitější mi sdělit či přímo ukázat, že v rámci mediální výchovy pracují právě s těmito tabulemi. Tento fakt mi potvrzují slova Neumajera (2012), člena Jednoty školských informatiků z katedry informačních technologií a technické výchovy Pedagogické fakulty UK, který o mediální výchově říká, že je to vděčné téma pro školy. Ředitelé někdy podle počtu tabulí prezentují školu jako moderní a progresivní, což ale nemusí vždy korespondovat. Pro rodiče je to ale informace, která utváří image školy (40).

Interaktivní tabule jsou dnes již skoro na každé škole, žáci i učitelé je vnímají z velké části pozitivně, ale samozřejmě, že se mluví i o jejich negativech. Neumajer (2012) o interaktivní tabuli říká: „*Patří mezi nástroje, které v ruce učitele mohou pomoci i ublížit*“. Dodává, že pedagogovi dobře technicky a metodicky vybavenému, může výrazně pomoci při dosahování cílů. Naopak nepřipravenému či špatnému učiteli může její nesprávné použití prohloubit pasivitu žáků. Učitel se doma připraví na hodinu, včetně využití interaktivní tabule, ovšem nevyužívá přitom jejích možností. Jestliže děti 40 minut sedí a dávají se, jak projektor a tabule běží, není na tom nic aktivizujícího a interaktivního (40). Tento fakt mi potvrdila jedna učitelka, která má sice na interaktivní tabule pozitivní názor, ale zároveň přiznala, že sama na ní moc neumí pracovat, a že ona i ostatní kolegové ji využívají nejčastěji pouze jako dataprojektor na promítání prezentací. Další častou kritikou na interaktivní tabule jsem slyšela od učitelů vzhledem k závislosti na technice. Učitel může být připravený sebelépe, ale pokud nefunguje elektrika, počítač, internet, vzájemné propojení, jeho připravenost je zbytečná. Toto podle mě může být pro učitele mnohdy pro ně až stresující. Důležité je, aby s touto možností počítali, nevázali se pouze na interaktivní tabuli, ale byli schopni vést hodinu s pomocí tabule klasické. Tento problém vidím i na střední či vysoké škole, v rámci počítače a prezentace. Několikrát jsem zažila, že pedagog pokud neměl k dispozici svoji prezentaci, raději hodinu zrušil. Tento problém mají častěji mladší ročníky, které techniku považují za automatickou, přirozenou součást života, tedy i způsobu výuky.

Opačný názor prezentuje příznivec interaktivních tabulí Hubatka (2012). Považuje ji za aktivizační pomůcku, doplňující názorné pomůcky. S mými respondentkami se shodl na tom, že využívání této techniky znamená větší požadavky na přípravu pedagoga, ale také v tom, že je vhodné ji využít u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pan Hubatka zastává názor, že tyto tabule mohou dokonce suplovat asistenta pedagoga, kterého škola nemá. Umožňují organizovat individuální či skupinovou výuku pro část žáků, zatímco učitel pracuje s ostatními na jiném zadání. Pochvaluje si také možnost nastavení hodnotící zpětné vazby, která žáky ihned upozorní na případné chyby (40). Já osobně jsem na interaktivní tabuli nikdy nepracovala, nepřipadám si něčím ochuzena, i když připouštím, že bych si práci s ní někdy ráda vyzkoušela. Považovala bych ji stejně jako respondentky výzkumu za doplněk výuky, nestavěla na ní celou hodinu, nevyužívala ji každou hodinu. Klasická tabule bude mít své pevné místo ve třídě podle mě ještě hodně dlouho, ale jako doplněk výuky proč ne. Největší využití je podle pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří by jistě využili i další digitální pomůcky - notebooky, tablety, chytré telefony.

Na závěr bych se ráda vrátila k výše zmiňované výzkumné sondě z Libereckého kraje. Podle učitelů, s nimiž byl v této sondě veden rozhovor, by se měla na základní škole mediální výchova zaměřit především na aktivní vyhledávání zdrojů informací a informací v nich, účelné využívání médiích, včetně mobilního telefonu. Dále na interpretaci vztahu mediálního sdělení a reality, protože často jsou sdělení přijímána automaticky jako pravda. Děti by se měly naučit využívat to, co je na jednotlivých médiích dobré, přínosné, užitečné, například neodmítat televizi, ale užitečně a s mírou ji využívat. Získat dovednosti pro aktivní práci s médii, provádět pokusy o vlastní mediální prezentaci, příkladem může být tvorba prezentací, školního časopisu, plakátů, pozvánek, úpravu fotografií. Zdůrazňují potřebu naučit žáky pracovat v týmu a právě při těchto činnostech je to velice vhodné. V neposlední řadě považují za důležité, aby si žáci vytvářeli vlastní názor, postoj, respekt k názoru druhého, dovednost vzájemně se vyslechnout, pozorně vnímat mediální sdělení a dovednost výběru z obsahové nabídky médií (1). Výsledky mého výzkumu jsou velice podobné. Jediné co jsem zjistila navíc

je, že jedna respondentka, která vede volitelný předmět Dramatická a mediální výchova považuje za důležité naučit děti rétoriku, správně mluvit.

Pro dnešní internetovou generaci, generaci počátku třetího tisíciletí jsou média nedílnou součástí života. Internetový člověk, homo internetus, jak nazval jedince dnešní doby Verner (2007), znamenají internet a všeobecně média více, než si kdo kdy uměl představit (20). Nemyslím si, že je to špatně, nechci se vracet zpět do doby rytí do skal či poštovních holubů, ačkoliv je to velice romantické. Na druhou stranu si neumím představit, jak se svět médií vyvine do budoucna. Možná, že se nám budou za pár desítek let smát, jak jsme mohli psát na tabletu, používat mobilní telefony. Každopádně naučme se žít s médii, využívat je pro svůj prospěch, nebát se jich, nekritizovat je. Mediální výchova do škol jistě patří. Patří tam podle mě více než například enviromentální výchova, které se na školách příkládá mnohem větší důležitost. Podle mě si školy uvědomují potřebnost mediální výchovy, v rámci možností ji realizují, ale jako vždy nejvíce záleží na osobnosti pedagoga, jeho zájmu o tuto problematiku.

6. ZÁVĚR

Bakalářská práce si kladla za cíl zjistit způsob realizace mediální výchovy a postoje vyučujících ve vztahu k mediální výchově ve vybraných 2. stupních základních škol na Českobudějovicku.

S příchodem nového tisíciletí vstoupila do našich životů velmi intenzivně nová média. Zdokonaluje se internet, virtuální komunikace. Objevují se nové přístroje, nové aplikace - Smartphone, tablet, netbook, Skype, Facebook, Twitter, Instagram a mnoho dalších. Jejich symboly znají děti lépe než například jednotlivé druhy listů stromů. Médii se nemusíme bát, odsuzovat je, pouze je důležité naučit se je používat ke svému prospěchu, ke svému rozvoji.

Všechny respondentky se shodly, že média velmi ovlivňují dnešní žáky, největší vliv přisuzují Facebooku. Pociťují, že žákům dělá problém v mediálním světě rozeznat realitu od fikce, důvěryhodné zdroje i klamavou reklamu. Také je potřeba žáky naučit vyjádřit svůj názor, naučit je efektivně využívat internet. Nejen z těchto důvodů souhlasí se zavedením mediální výchovy do škol, považují to za důležitý krok. Tímto byla zodpovězena výzkumná otázka 1 :“Jaké postoje mají učitelé na 2. stupni vybraných základních škol k mediální výchově?“. Cíl 1 byl splněn.

Odpověď na druhou výzkumnou otázku: „Jakým způsobem je mediální výchova na 2. stupni vybraných základních škol nejčastěji realizována?“ zní, že pomocí integrace do ostatních předmětů, v největší míře do českého jazyka. Dotazovaným respondentkám tento způsob vyhovuje, žáci mohou na danou problematiku poznat názor od více vyučujících, je možnost aktuální reakce na mediální dění v každém předmětu. Pouze jedna škola nabízí žákům volitelný předmět Dramatická a mediální výchova, který ale letos pro malý počet žáků nebyl otevřen. Cíl 2 byl splněn.

Zdá se, že mediální výchova se ve školních lavicích pohodlně usadila. Je vnímána její důležitost, nikdo nechce odstrašovat děti od používání médií, ale naučit je s nimi plnohodnotně žít, využívat je pro osobní rozvoj. Do budoucna se mohou jistě více propracovat nejrůznější metodiky, výukové materiály, zavádět více projektů. Ale nejdůležitější je, že učitelé začali o médiích se žáky mluvit. Protože zvláště

mediální výchova umožňuje, aby učitelé při výuce vycházeli ze zkušeností žáků i z jejich aktuálních zájmů.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BĚLOHRADKÁ, Jitka. Mediální výchova v praxi škol z pohledu žáků i učitelů. In: MAŠEK, J., Z. SLOBODA a V. ZIKMUNDOVÁ. *Mediální pedagogika v teorii a praxi: sborník příspěvků z mezinárodní konference o mediální výchově a pedagogice*. Plzeň: Katedra výtvarné kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a Asociace pro mediální pedagogiku o. s., 2009, s. 67- 73. ISBN 978-80-7043-851-0.
2. FRANK, Tomáš a Věra JIRÁSKOVÁ. *K mediální výchově*. Praha: SPHV, 2008. ISBN 978-80-904187-4-5.
3. GAJZLEROVÁ LENKA. Mediální výchova pro děti a mladistvé s postižením a znevýhodněním. In: OPATŘILOVÁ, D., M. VÍTKOVÁ et al. *Speciálně pedagogická podpora dětí a mládeže se speciálně vzdělávacími potřebami mimo školu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011, s. 193- 205. ISBN 978- 80- 210- 5693- 0.
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80- 7367- 040- 2.
5. JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton, 2003. ISBN 80- 7254- 329- 6.
6. JIRÁK, Jan a Barbara KOPPLOVÁ. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
7. JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. *Mediální gramotnost- nový rozměr vzdělávání*. Praha: Radioservis, 2007. ISBN 978-80-86212-58-6.
8. JIRÁK, Jan a Radim WOLÁK. Mediální logika a její postavení v mediální výchově. In: PAVLIČÍKOVÁ, H., ŠEBEŠ, M. a ŠIMŮNEK, M, eds. *Mediální pedagogika Média*

a komunikace v teorii a učitelské praxi. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2009, s. 10- 17. ISBN 978-80-7394-190-1.

9. JIRÁK, Jan. Podmínky a limity zvyšování mediální gramotnosti v českém prostředí. In: MAŠEK, J., Z. SLOBODA a V. ZIKMUNDOVÁ. *Mediální pedagogika v teorii a praxi: sborník příspěvků z mezinárodní konference o mediální výchově a pedagogice*. Plzeň: Katedra výtvarné kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a Asociace pro mediální pedagogiku o. s., 2009, s. 12- 16. ISBN 978-80-7043-851-0.

10. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. aktualiz. Praha: Grada, 2007. ISBN 80- 247- 1284- 9.

11. MIČIENKA, Marek, Jan JIRÁK et al. *Rozumět médiím – základy mediální výchovy pro učitele*. Praha: Partners Czech, 2006. ISBN 80-239-6762-2.

12. MIČIENKA, Marek, Jan JIRÁK et al. *Základy mediální výchovy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978- 80- 7367- 315- 4.

13. NIKLESOVÁ, EVA a DANIEL BÍNA. *Mediální gramotnost a mediální výchova- studijní texty*. Vyd. 1. České Budějovice: Vlastimil Johanus, 2010. ISBN 978-80-904247-6-0.

14. POSPÍŠIL, Jan a Lucie Sára ZÁVODNÁ. *Mediální výchova – metodika*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2010. ISBN 978- 80- 7402- 040- 7.

15. POSPÍŠIL, Jan a Lucie Sára ZÁVODNÁ. *Mediální výchova*. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2009. ISBN 978- 80- 7402- 022- 3.

16. PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80- 7178- 029- 4.

17. ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003. ISBN 80- 7254- 360- 1.

18. ŠTANCL, V. *Tolerance a mediální gramotnost v multikulturním prostředí- sylaby a anotace vybraných příspěvků*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 2008. ISBN 978-80-7290- 359-7.

19. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0.

20. VERNER, Pavel. *Mediální výchova – průřezové téma*. Úvaly: Albra, 2007. ISBN 978-80-7361-042-5.

Periodika:

21. DAŇĚK, Jan a Jaroslava KOSOVÁ. Mediální výchova na základní škole. *Český jazyk a literatura*. 2004- 2005, roč. 55, č. 2, s. 53 – 59. ISSN 0009- 0786.

22. MIČIENKA, Marek. Rozumět médiím- mediální výchova pro učitele. *Moderní vyučování*. 2004, roč. 10, č. 7, s. 14. ISSN 1211- 6858.

23. PELIKÁN, Michal. Mediální výchova a její zapojení do výuky. *Společenskovědní předměty: čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol*. 2006/2007, roč. 6, č. 2, s. 20- 22. ISSN 1214- 6811.

24. PLÁŠEK, Radovan. Mediální výchova a mediální gramotnost v kontextu českého školství. *Revue pro media*. 2004, roč. 4, č. 8, s. 9- 13. ISSN 1214- 7494.

25. SAK, P. Děti a mládež na počátku mediální a informační společnosti. *Česko – slovenská pediatrie*. 2009, roč. 64. č. 5, s. 242- 250. ISSN 0069- 2328.

26. SARKÖZI, Radek. Časopis ve škole a mediální výchova: tipy do výuky mediální výchovy a využití časopisu ve výuce. *Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství*. 2005, roč. 11, č. 2, příl. s. 1- 16. ISSN 1211- 6858.
27. ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Co přináší do škol doplňující vzdělávací obory. *Učitelství noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2010, roč. 113, č. 28, s. 10- 11. ISSN 0139- 5718.
28. URBAN, Jindřich. Co vidíme v médiích, je obrazem nás samých. *Děti a my: časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*. 2011, roč. 41, č. 7- 8, s. 6- 9. ISSN 0323- 1879.
29. WOLÁK, Radim a Jan JIRÁK. Mediální výchovy se bojíme zbytečně. *Rodina a škola*. 2006, roč. 53, č. 4, s. 10- 11. ISSN 0035- 7766.
30. WOLÁK, Radim. Mediální gramotnost. *A2*. 2007, roč. 3, č. 51/52, s. 24. ISSN 1801- 4542.
31. ŽIVNÁ, Pavla. Nebojte se mediální výchovy. *Společenskovední předměty: čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol*. 2007/2008, roč. 7, č. 4, s. 26- 29. ISSN 1214- 6811.

Internetové zdroje:

32. DOUBRAVA, Lukáš. *Mediální výchova – nové téma ve výuce* [online]. Učitelství noviny, 2006 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=48&PHPSESSID=0f25f5ca140cecb2f5e2a53fa17d088d>
33. DUSPIVA, Zdeněk. *Vliv elektronických médií na děti a mládež ČR v roce 2003* [online]. 19. 8. 2003 [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/15104.html>
34. FRIEDLAENDEROVÁ, Hana. *Děti a média? – díváte se s dětmi na televizi, nebo ji ledují samy?* [online]. Moderní vyučování, 2012 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizi-nebo-ji-sleduji-samy/>

35. HÁJEK, Jan. *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků se zrakovým postižením, Škola Jaroslava Ježka, Základní škola pro zrakově postižené* [online]. 2007 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: http://www.skolajj.cz/zakladni-skola/svp_zs.pdf
36. Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. [online] Praha: Výzkumný ústav, 2006 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://stary.rvp.cz/soubor/manual.pdf> . ISBN 80-87000-03-X
37. *O kyberšikaně* [online]. © 2013 Kyberšikana [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.kyber-sikana.eu/o-kybersikane/>
38. RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY. *MŠMT: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. MŠMT, ©2006- 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>
39. SLOBODA, Zdeněk. *Děti médiím rozumějí – ale jinak! Mediální výchova v rodině* [online]. 31. 10. 2011 [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/deti-mediim-rozumeji-ale-jinak-medialni-vychova-v-rodine-15.html>
40. ŠVANCAR, Radmil. *Pro a proti interaktivním tabulím* [online]. Učitelské noviny, 2012 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=6605>
41. VÁŇA, Tomáš. *Ilustrace funkce médií na příkladu MF Dnes* [online]. 2012 [cit. 2013-01-05]. Dostupné z: <http://www.tomasvana.cz/index.php/publikacni-cinnost/akademicke-prace/19-ilustrace-funkce-medii-na-prikladu-mf-dnes.html>
42. VAŠKŮ, Václav. *Jak spolupracovat s médii – praktický manuál pro neziskové organizace* [online]. Ecconnet, 7. 12. 2006 [cit. 2013-01-05]. Dostupné z: <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=1941774>
43. ZEMAN, Václav. *Reforma školství v České republice*. In: *Reforma školství v České republice* [online]. Praha: Člověk v tísni – společnost při ČT, 2006 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/reforma-prirucka.pdf>

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Média

Mediální výchova

2. stupeň základní školy

Starší školní věk

9. PŘÍLOHY

Příloha 1 Doslovný přepis rozhovorů s učiteli na 2. stupni ZŠ

Příloha 2 Schéma naznačující složky a roviny mediální gramotnosti

Příloha 3 Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu ZŠ

Příloha 4 Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu ZŠS

Příloha 5 Ukázka projektu mediální výchovy ZŠ Pavlovská v Brně: „Mobil jako téma i učební pomůcka“

Příloha 6 Ukázka projektu mediální výchovy ZŠ Mendelova v Karviné – Hranicích: „Mediální kurz osmáků“

Příloha 7 Ukázka projektu mediální výchovy ZŠ Mendelova v Karviné – Hranicích: „Den napříč školou světem reklamy“

Příloha 8 Struktura ukázkové hodiny mediální výchovy

Příloha 1

Doslovný přepis rozhovorů s učiteli na 2. stupni ZŠ

ZŠ 1

1. Jak je mediální výchova obsažena v ŠVP Vaší školy?

Mediální výchovu jako průřezové téma vyučujeme v 6. až 9. ročníku v předmětu Informační a komunikační technologie, Výchova ke zdraví, Výchova k občanství, Výtvarná výchova, Anglický jazyk, Český jazyk a literatura.

2. Jakým způsobem realizujete mediální výchovu u vás ve škole?

Mediální výchovu nemáme jako samostatný předmět, ale zařazujeme ji do jiných předmětů.

3. V čem vidíte ty největší výhody této zvolené formy výuky?

Největší výhodu vidím v možnosti prolínání do všech předmětů, není to uzavřené téma. V každém předmětu se najde vhodný okamžik, vhodné téma, kdy je potřeba aktuálně zareagovat.

4. Využíváte k mediální výchově nějaké projekty (EU)? Týkající se školení pedagogů, vybavení školy?

Ano, například každý z pedagogů se zúčastnil školení o práci s interaktivní tabulí, vytvářeli jsme modelové hodiny. Získali jsme certifikát o proškolení. Jsme zapojeni také do projektu Evropské unie DOMY – digitální učební materiály. Díky tomuto projektu se škola vybavila interaktivními tabulemi a učitelé dostali k dispozici notebooky pro přípravu na hodinu. Každý učitel si tyto digitální materiály vytváří samostatně.

5. Jaký máte názor na interaktivní tabule?

Interaktivní tabule dnes už žáci nevnímají jako něco navíc, nového, je pro ně automatická a už i nezajímavá. Největší využití vidím na prvním stupni, tam je to pro děti něco nového a baví je to, plácnou a je to. Tyto tabule vyžadují velikou přípravu

čitelů a hlavně je vše závislé na technice, elektrice. Pak když se něco pokazí, je to problém.

6. Jaké vidíte problémy při realizaci mediální výchovy?

Největší problém je podle mě negativní vliv médií zvenčí. Žáci si přinášejí informace již z domova, z venku a média na ně působí negativně. Zejména reklama. Proto se i já v českém jazyce snažím věnovat reklamě, jejímu vlivu na nás. Ten, kdo ji přednáší, musí být v obraze, denně sledovat televizi, internet a to je pro učitele velice náročné.

7. Jaký je váš názor na zavedení mediální výchovy do škol?

Mediální výchovy je třeba. Veliký problém je, že žáci považují vše na internetu za správné. Nedokáží rozlišit zdroje. Neumějí rozlišit co je správně a co ne. Potíže to dělá i mnohým dospělým, proto je potřebné to žáky učit již ve škole. Vidím to při psaní referátů. Stáhnou to na internetu a vůbec o tom nepřemýšlí a myslí si, že to mají správně. Problém jim dělá použití knih, jejich citace.

8. Myslíte si, že média ovlivňují žáky? Která myslíte, že nejvíce?

Ano, určitě. V dnešní době nejvíce žáky ovlivňuje internet a reklama.

9. Využíváte k výuce mediální výchovy speciální metody? (diskuze, dohledávání informací z médií, brainstorming, audiovizuální přednášky, hraní rolí /divadlo)

Ano, využíváme všechny, které jste vyjmenovala. Bouří mozky, diskuzi. Žáci na tyto metody reagují dobře, více je to baví.

10. Přizpůsobujete mediální výchovu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami?

Ne. Máme zde integrované žáky, mediální výuku u nich také samozřejmě vyučujeme, ale nijak ji nepřizpůsobujeme. I pro tyto žáky je mediální výchova důležitá, potřebují ji úplně stejně jako všichni ostatní.

11. Jaké vyučujete předměty zde na škole a kolik let pracujete jako učitelka?

Zde na škole vyučuji Český jazyk a Výchovu k občanství. Na škole působím i jako koordinátorka ŠVP. Jako učitelka pracuji již 35 let.

ZŠ 2

1. Jak je mediální výchova obsažena v ŠVP Vaší školy?

My ji máme začleněnou formou průřezových témat do všech předmětů 1. a 2. stupně. Skutečně ji najdeme skoro v každém předmětu. Například tvorba mediálního sdělení v sedmém ročníku v českém jazyku. Tam je to určitě v největší míře. V největší míře ji najdeme určitě v jazycích.

2. Jakým způsobem realizujete mediální výchovu u vás ve škole?

Formou průřezového tématu, integrace do předmětů.

3. V čem vidíte ty největší výhody této zvolené formy výuky?

My ty disponibilní hodiny, které máme, věnujeme jiným předmětům. Nepřipadala nám ta mediální výchova tak důležitá, abychom ji dali samostatnou hodinu. Takže z tohoto hlediska. Kdybychom měli disponibilní hodiny ve větším počtu tak možná bychom třeba mediální výchovu zařadili jako volitelný předmět.

4. Využíváte k mediální výchově nějaké projekty (EU)? Týkající se školení pedagogů, vybavení školy? (interaktivní tabule)

No to samozřejmě, to máme. Ale toto už je vzhledem k vyučujícím, ne ŠVP. Máme interaktivní tabule, jsme zapojeni EU peníze školám Šablony. K mediální výchově používáme samozřejmě interaktivní tabule.

5. Jaký máte názor na interaktivní tabule?

Perfektní doplněk výuky. Doplněk výuky. Ne na to, aby byla celá hodina na interaktivní tabuli, ale její doplnění. U nás byla realizace trošku problémovější, protože spousta

učitelů starších ročníků se do toho nechtěla vůbec pustit, nakonec se do toho pustili a někteří jsou z nich úplně fanaticky nadšeni. My ostatní jsme rádi, když můžeme do té třídy vložit třeba něco v tom přírodopise, který učím já, napojení se na internet. Mluví o houbě a hned ji můžu ukázat na obrázku.

6. Jaké vidíte problémy při realizaci mediální výchovy?

Problémy.. Problémy jako všude ve školství, kdybychom měli peníze, tak můžeme vybavit školu lepšími prostředky, které mediální výchově můžou sloužit, ať už to jsou nahrávací zařízení nebo právě ta IT technika.

7. Jaký je váš názor na zavedení mediální výchovy do škol?

Můj názor, klíčové kompetence a průřezové témata jsou naprosté kraviny. Což samozřejmě nemůžu říci jako učitel, ale to co vytvořili v rámci RVP je naprostá ptákovina. Mediální výchova jako obor určitě ano.

8. Myslíte si, že média ovlivňují žáky? Která myslíte, že nejvíce?

Stoprocentně. V dnešní době Facebook. O ničem jiném se nemluví, takže Facebook je už od těch 10 let, ačkoliv by tam měli být od 12 let, to je to nejvíc co je ovlivňuje. Ne televize, ne noviny, protože oni noviny nečtou. Televizi vidí občas a zprávy tak nějak částečně, i když já se je snažím odkazovat na zprávy, co tam viděli, jaké zvířátko. Například Nova to je katastrofa od začátku, ale na konci je vždy nějaké roztomilé zvířátko. To vidím u sedmáků, osmáků, že televizi v tomto směru nesledují, ale na Facebooku a co je přes počítač, to je pro ně prvořadý. Děti ovlivní krutě tyto média.

9. Využíváte k výuce mediální výchovy speciální metody? (diskuze, dohledávání informací z médií, brainstorming, audiovizuální přednášky, hraní rolí /divadlo)

Diskuze využíváme normálně, dá se říci, že ty hodiny se změnili oproti tomu, co bylo před 20 lety. Snažíme se pořád dodržovat takovéto, když chceš něco říci tak se přihlaš, ale forma diskuze je určitě častější než tomu bývalo dříve. Učitel nestojí frontálně před žáky, ale diskutuje s nimi. Přednášky na ty jezdíme a divadlo máme v rámci literálně

dramatické výchovy, takže to se tam zapojuje taky, a já vím, že paní učitelka při češtině tam nějakou formu divadelní, hraní rolí zařazuje.

10. Přizpůsobujete mediální výchovu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami?

To je těžko říci. Integrovaný žáky máme, přesný počet vám neřeknu, ale je to do počtu deseti. Mělo by tam být napsáno, že ano, že přizpůsobujeme, protože každý žák s individuálními vzdělávacími potřebami má mít všechno přizpůsobené. To znamená, že třeba i mediální výchovu. Ale já si myslím, že zase tak výrazně problémové žáky tady nemáme, ta integrace je dá se říci na základě ADHD, máme jednoho žáka se sluchovým postižením, které není tak výrazné. Myslím si, že to není tak nutné u nich. Ale určitě by to mělo být přizpůsobené.

11. Jaké vyučujete předměty zde na škole a kolik let pracujete jako učitelka?

Já vyučuji přírodopis a tělesnou výchovu, to je moje aprobace a učím k tomu výchovu ke zdraví. Také jsem koordinátorkou ŠVP. Od roku 91, takže 22. rok.

ZŠ 3

1. Jak je mediální výchova obsažena v ŠVP Vaší školy?

Mediální výchovu máme ve školním vzdělávacím plánu jako průřezové téma. Je ve všech třídách. Integrovan je do předmětů Český jazyk a literatura, Člověk a společnost, Umění a kultura a napříč všemi vyučovacími předměty je realizován okruh práce v realizačním týmu.

2. Jakým způsobem realizujete mediální výchovu u vás ve škole?

U nás je to právě tím průřezovým tématem, zapojením do vyučovacích předmětů. V hodinách ICT děti tvoří školní časopis. A často k nám chodí policisté s preventivními projekty. Týkají se především sociálně patologických jevů a na starosti je má metodik školní prevence. Já vím, že si berou děti po skupinkách a vyprávějí jim o rizicích médií. Děti tyto návštěvy vítají, je to pro ně zpestření.

3. V čem vidíte ty největší výhody této zvolené formy výuky?

Podle mě, v každém předmětu se najde chvíle, kdy je potřeba aktuálně zareagovat, propojit to se světem médií. V každé třídě máme počítač s internetem a žák když potřebuje si nějakou informaci najít nebo ověřit, zajímá ho něco víc, tak si to hned přímo na hodině může jít vyhledat. Žáci tohoto velmi využívají a baví je to. Zároveň se je snažím navádět na důvěryhodné zdroje, ukázat jim něco jiného než je Wikipedie.

4. Využíváte k mediální výchově nějaké projekty (EU)? Týkající se školení pedagogů, vybavení školy?

Máme zde projekt od Evropské unie Šablony, mohli jsme díky němu vybavit jazykovou učebnu sluchátky, počítačovou učebnu. Ve škole máme celkem 5 interaktivních tabulí od 2 výrobců. Dopředu jsme to nevěděli, asi bychom to takto nechtěli, každý má trochu jiné ovládání, ale jsme rádi alespoň za jakoukoliv. Každý učitel je proškolen na práci s těmito interaktivními tabulemi. Ve škole máme přehled CD s různými programy pro práci na nich a každý učitel se je může kdykoliv půjčit. Také máme ve škole ŠIK – školní informační kanál. Je to veliká obrazovka na chodbě školy, sponzorované od ČEZ, my jsme něco dopláceli. Běhají na ní reklamy, aktuality co se na škole děje, kdo má svátek, počasí. Když tu byla nová, děti se před ní scházely a koukaly celou přestávku. Teď si podle mě tak kouknou, jaký bude počasí a možná kdo má svátek.

5. Jaký máte názor na interaktivní tabule?

Určitě jsou dobré, přínosné. Připravuji na nich různé kvízy, pexesa. Já na nich ještě neumím tak moc, jenom to základní. Ale řekla bych, že se nejvíce využívají na promítání z internetu nebo prezentací, místo dataprojektoru.

6. Jaké vidíte problémy při realizaci mediální výchovy?

Asi jako všechno ve školství, peníze. Na další pomůcky, zkvalitnění výuky. Já bych byla pro to, aby mediální výchova byla i jako samostatný předmět, ale zase aby to nebylo na úkor jiného předmětu. A pak jsou tu otázky, kdo by ji učil, místo čeho by ji učil.

Možná by bylo dobré ji spojit například s dopravní výchovou nebo finanční výchovou a to pak zařadit jako samostatný předmět.

7. Jaký je váš názor na zavedení mediální výchovy do škol?

Určitě jsem pro. Média jsou v dnešní době součástí každého z nás, velice nás ovlivňují. Problém je, že mnoho z nás neumí rozeznat realitu od fikce, mediální výchova by je měla nasměrovat k tomu je to naučit.

8. Myslíte si, že média ovlivňují žáky? Která myslíte, že nejvíce?

Určitě, děti jsou dneska obrovsky ovlivněni médii, hlavně internetem, Facebookem. Noviny, ani televizi už dnes moc neprožívají, ale internet, to je jejich svět. Facebook, YouTube tam oni žijí. Je zajímavé pozorovat jak se tváří, když vyprávím o tom, co by se nemělo dávat na zed' Facebooku, a oni to tam bohužel dávají. Nebo je to vidět v počítačové učebně, Facebook je tu sice zablokovaný, ale občas se stane, když se něco aktualizuje, že na něj mohou a to okamžitě oživnou a musí tam být. Na počítači by nejraději byli celou dobu právě na Facebooku, nebo YouTube, popřípadě něco stahovali na uložto a hráli Dobyvatele. Snažím se vést k tomu, že internet může sloužit i k jiným věcem, ukazovat jim jiné stránky.

9. Využíváte k výuce mediální výchovy speciální metody? (diskuze, dohledávání informací z médií, brainstorming, audiovizuální přednášky, hraní rolí /divadlo)

Já se snažím využívat všechny tyto metody tak nějak automaticky. Ráda si s dětmi povídám, diskutujeme. Občas se stane, že prodiskutujeme celou hodinu, ale nepříjde mi to jako zbytečné, určitě to dětem něco dá, musí přemýšlet, nejen něco odříkat. Často se ptám, a proč to tak bylo, a nemohlo by to být jinak. Zapojuji je do diskuze. Brainstorming dělám velmi často na začátku hodiny, ne vždy si zapisujeme na tabuli body, ale ptám se a oni aktivně říkají své názory.

10. Přizpůsobujete mediální výchovu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami?

My tady moc takové žáky nemáme. Není tu nikdo, kdo by potřeboval moji hodně speciální péči.

11. Jaké vyučujete předměty zde na škole a kolik let pracujete jako učitelka?

Mám vystudovanou češtinu a dějepis pro střední školu, ale nakonec učím zde na základce. Učím zde češtinu, dějepis, ve čtvrté třídě i zeměpis a ještě zde učím občanskou výchovu. Já jsem teprve na začátku kariéry učitelky, teď učím třetí pololetí.

ZŠ 4

1. Jak je mediální výchova obsažena v ŠVP Vaší školy?

Prolíná se předměty. Zejména český jazyk, výtvarná výchova, občanská výchova, rodinná výchova, a pokud je seminář společenskovedních předmětů, jako volitelný předmět.

2. Jakým způsobem realizujete mediální výchovu u vás ve škole?

Realizujeme ji jako průřezové téma, integrací do předmětů, které jsem vyjmenovala před chvílí. Mediální výchově je věnován i den dětí, kdy probíhá určitý projekt právě k mediální výchově. Žáci různě soutěží mezi školami, ale také připravují k akci plakáty, pořizují fotografie a poté píšou o závodě články.

3. V čem vidíte ty největší výhody této zvolené formy výuky?

Výhoda je v tom, že to učí více vyučujících, které mají různé pohledy. Mohou šířeji podat a vysvětlit celou tu problematiku. A dál je to tím, jak to prostupuje všemi ročníky, můžeme ji přizpůsobovat věku dítěte.

4. Využíváte k mediální výchově nějaké projekty (EU)? Týkající se školení pedagogů, vybavení školy?

My tady máme projekt, kdy byla možnost zrealizovat multimediální učebnu, kde jsou nejenom počítače, ale jsou tam i videokamery, fotoaparáty. Takže s tím se dá krásně

pracovat a využít právě k multimediální výchově a to tedy díky projektům. A samozřejmě, že jsme k tomu dostali spousty prezentací nebo prostě aktiv studium, kde využíváme interaktivní tabule. Takže využíváme.

5. Jaký máte názor na interaktivní tabule?

Interaktivní tabule zde máme. Máme deset interaktivních tabulí na škole, možná i víc, už, ale je jich zde poměrně hodně. Interaktivní tabule využívám, ale ne jako hračku na druhém stupni, protože tam, už to není o obrázcích, přiřazovat, ale je to docela dobrá pomůcka, právě na kontrolu. Anebo při práci s integrovanými žáky.

6. Jaké vidíte problémy při realizaci mediální výchovy?

Trošku časové, protože té látky je tolik, že možná to i někdy nutí malinko odsunout stranou nebo podcenit. Možná i takový ten jednostranný pohled, který děti mají. Sledují televizi, mačkají internet a prostě nic jiného. S ničím jiným nechtějí moc pracovat.

7. Jaký je váš názor na zavedení mediální výchovy do škol?

Jako samostatný předmět ne. Ale právě v těch různých předmětech tam kde je to vhodné je seznamovat s multimediální výchovou a hlavně s úskalím médiích, je tam klamavá reklama. To určitě.

8. Myslíte si, že média ovlivňují žáky? Která myslíte, že nejvíce?

Určitě. Internet a potom televize, ty jejich pořady, které sledují. A zrovna teď jsme probírali shodou okolností v devátých ročnících. Měli jsme tam právě tu reklamu, její ovlivňování.

9. Využíváte k výuce mediální výchovy speciální metody? (diskuze, dohledávání informací z médií, brainstorming, audiovizuální přednášky, hraní rolí /divadlo)

Je vždy důležité, jaká forma se zvolí, aby to uspělo. Já používám nejčastěji diskuzi. Právě v tom devátém ročníku jsme řešili reklamu. Žáci se o to zajímají, ty hodiny byly docela dost pěkný, ani jsem je takový nečekala, protože oni se hodně zapojili. Měli to

formou takovou nějakou diskuzi, povídali, vyjadřovali názory, dokonce i lehce oponovali třeba, a přestože udělali spoustu práce tak si to ani neuvědomili a bylo to fajn. Dokonce pak tvořili reklamu, hodnotili ostatní. Toto je velice bavilo, uspělo to.

10. Přizpůsobujete mediální výchovu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami?

No, musí se, protože to potřebují. Máme zde integrované žáky, a když potřebují, tak přizpůsobujeme. Například využíváme právě ty interaktivní tabule.

11. Jaké vyučujete předměty zde na škole a kolik let pracujete jako učitelka?

Vyučuji český jazyk a dějepis. 24. rok učím.

ZŠ 5

1. Jak je mediální výchova obsažena v ŠVP Vaší školy?

My ji máme jako průřezový téma. Plus ji nabízíme jako volitelný předmět pro osmičky, devítky. To znamená, že se jim dá v sedmičce, oni si vyberou. A když se nabere počet, 12 dětí minimum, tak se to udělá, otevře se jako volitelný předmět. Pokud ne, ale i když běží tento volitelný předmět, tak hlavně češtináři, občankáři ji mají jako průřezové téma. Od dětí je zájem o tento volitelný předmět, protože mi tady máme dramatický kroužek, zájem je od dětí, kteří jsou v tom dramatickém kroužku, protože ho vedu já, tak to vím. Takže zájem je v podstatě od těchto dětí, protože oni mají představu, že tam vlastně budou dělat, to co dělají na tom divadle

2. Jakým způsobem realizujete mediální výchovu u vás ve škole?

Formou průřezového tématu a volitelného předmětu dramatický a mediální výchova, kterou jsme letos bohužel neotevřeli, protože se nepřihlásilo dost dětí. Ono je celkově málo dětí, tak uvidíme, co bude dál.

3. V čem vidíte ty největší výhody této zvolené formy výuky?

Pro mě, ale určitě by vám to řekla i češtinářka je, že se naučí mluvit. Protože děti dneska jak nečtou, tak se neumí vyjadřovat. Vůbec. To znamená, že tak když se dá procvičovat to vyjadřování. Jo, nějaká rétorika. Kdyby byl předmět jako rétorika, tak si myslím, že pro ně je toto ideální. Potom spousta dětí, většinou se teda přihlásí ty, které se nestydí mluvit. To znamená, že oni si procvičí to, aby nedrmolily, a to co se týče mluveného. Pak se tam hlásí děti, které mají zájem v budoucnu být třeba žurnalistou, a podobně. Takže tam zase je ta stránka druhá a to, že si procvičují, působí ve školním časopisu, nebo dělají nějaký korespondenty, že se podílí na tvorbě školního časopisu.

4. Využíváte k mediální výchově nějaké projekty (EU)? Týkající se školení pedagogů, vybavení školy?

Nežádali jsme Evropskou unii o žádný projekt na téma mediální výchova. Jediný co, a to je vlastně souvislost toho divadla a mediální výchovy jsou projekty, který jsme podali na město. Využíváme teda fondy, peníze města, ale jinak jsme nevyužili.

5. Jaký máte názor na interaktivní tabule?

Výbornej. Je to úžasná věc, pokud funguje technika ve škole. Nemyslím přímo ta tabule, ale myslím wifi, myslím propojení, počítače, tak je to fakt úžasná věc, i pro ty děti. Jako nedá se to každou hodinu, protože se jim to otráví a už moc nedávají pozor. Ale jednou za čas, já nevím, za 3, 4 týdny ji použít je úžasná věc. Hlavně z hlediska toho, že oni dneska většinou pracují na počítačích doma, takže si myslím, že i jejich projekty jsou rok od roku vyšší a vyšší úroveň, který třeba na to dělaj.

6. Jaké vidíte problémy při realizaci mediální výchovy?

Že je to úzká skupina lidí, který se na to jenom orientujou, jenom třeba na to divadlo tady u nás. To znamená, že pokud se mezi ně dostanou děti, který by šly na mediální výchovu, třeba proto, že by je to zajímalo, tak jsou trošku zklamání, třeba s přístupem těch ostatních, já nevím, třeba z toho, že musí psát nějaký mediální sdělení nebo něco

takovýho. Takže spíš jako k těm tématům k mediální výchově, jako, že se ne všichni shodnou, protože témata jsou velmi různorodá.

7. Jaký je váš názor na zavedení mediální výchovy do škol?

Mně se líbí. Mně by se líbila zavedení mediální výchovy víc než etický výchovy. Protože si myslím, že etická výchova na základce supluje občanskou výchovu. Bereme si vítr z plachet vzájemně. Prostě rozdělit to. Já vím, že ta etická výchova by mohla být třeba jako seminář, ale jakmile vezmete to samý téma, tak děti říkají, to už jsme dělaly. Kdežto ta mediální by pro ně byla zajímavější. A určitě by si ji zvolily děti, který by nechtěly mít češtinu, matiku, tak by šly na tohle. Bály by se hrát divadlo nebo něco podobného. Ale tam je taková obrovská škála toho rozsahu, že se tam vždycky chytne někdo. My jsme tam dělali od plakátů, ale směřovali jsme to všechno k tomu divadlu. Udělali mi návrh na kulisy, návrh na ten plakát, dělali mi, jak by to propagovali v rozhlase, článek do novin a takový. Mají téma konkrétní jako takový a ví, že to není jen tak. Ví, že se to využije. Nejlepší práce je odměněná, protože mi na to divadlo dostáváme nějaký peníze, takže nejlepší práce je odměněná nějakou dobrotou nebo plyšákem. Oni ví, že je to k něčemu, ví, že to není jen předmět pro předmět.

8. Myslíte si, že média ovlivňují žáky? Která myslíte, že nejvíce?

Hodně. Řekla bych dneska internet, Facebook je katastrofa. Já bych řekla, že katastrofa, protože mě tam přijde, že lidi inteligentní, který už to omrzelo, nebo ten počáteční boom takovej, tak už tam s tím moc nepracujou. A pracujou tam lidi, který se nudí, jejichž IQ není zrovna nejvyšší bych řekla a tím mi přijde, že to hrozně ovlivní jakoby v současné době v záporným slova smyslu. Nehledě na to, že oni už v dnešní době v podstatě nemají vlastní názor, nechtějí ho propagovat, nechtějí se vyjadřovat, neumí se vyjádřit, protože všechno co tam jde, tak si prostě stáhnou. A v lepším případě si myslí, že jim projde to, že to jenom přečtou. Bez ohledu na to, že uvádějí Wikipedii, to je všude a to by mě šlak trefil. Takže oni v podstatě to co by mělo být tak nějak v rovnováze, to že umím vzít čtvrtku a něco namalovat a umím se vyjádřit, byť třeba v tý mediální výchově napsat článek, tak oni už prostě dospěly do toho stádia, kdy si najdou článek o něčem

podobným a upraví si ho. Jo, taky to je nějaká činnost, ale. A tím se neumí vyjádřit a jsme zase tam, na začátku.

9. Využíváte k výuce mediální výchovy speciální metody? (diskuze, dohledávání informací z médií, brainstorming, audiovizuální přednášky, hraní rolí /divadlo)

Já bych řekla, že všechno. Aby to pro ně bylo zajímavý tak pokaždý něco jinýho. My i v rámci tý mediální výchovy třeba jdeme do Faktoru, byli jsme v divadle se podívat, byli jsme společně na koncertu. Takže aby to pro ně bylo zajímavý.

10. Přizpůsobujete mediální výchovu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami?

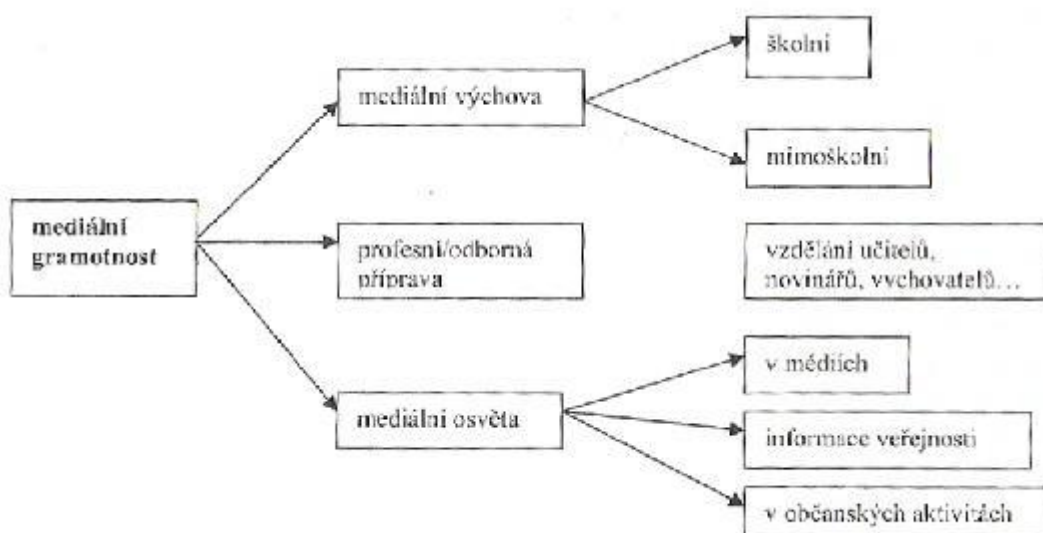
Máme tady takový děti, kde to není tak nutný. Třeba zrakový problémy, takže tam se jim zvětší stránka. Tam není problém. Jinak v podstatě nemáme takové žáky.

11. Jaké vyučujete předměty zde na škole a kolik let pracujete jako učitelka?

Občanku, etickou výchovu, tělocvik a jazyky ruštinu a němčinu. Ještě jsem na škole jako metodik prevence. Od roku 91, takže 22 let.

Příloha 2

Schéma naznačující složky a roviny mediální gramotnosti

Zdroj: JIRÁK, Jan. Podmínky a limity zvyšování mediální gramotnosti v českém prostředí. In: MAŠEK, J., Z. SLOBODA a V. ZIKMUNDOVÁ. *Mediální pedagogika v teorii a praxi: sborník příspěvků z mezinárodní konference o mediální výchově a pedagogice*. Plzeň: Katedra výtvarné kultury Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni a Asociace pro mediální pedagogiku o. s., 2009, s. 12- 16. ISBN 978-80-7043-851-0.

Příloha 3

Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu ZŠ

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Mediální výchova v základním vzdělávání nabízí elementární poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii. Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků pro stále větší okruh příjemců. Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité umět zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa, což vyžaduje stále větší schopnost zpracovat, vyhodnotit a využít podněty přicházející z médií. Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec. Přitom sdělení, jež jsou médií nabízena, mají nestejnorodý charakter, vyznačují se svébytným vztahem k přírodní i sociální realitě a jsou vytvářeny s různými (namnoze nepřiznanými, a tedy potenciálně manipulativními) záměry. Správné vyhodnocení těchto sdělení z hlediska záměru jejich vzniku (informovat, přesvědčit, manipulovat, pobavit) a z hlediska jejich vztahu k realitě (věcná správnost, logická argumentační stavba, hodnotová platnost) vyžaduje značnou průpravu.

Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovní mediální gramotnosti. Ta zahrnuje jednak osvojení si některých základních poznatků o fungování a společenské roli současných médií (o jejich historii, struktuře fungování), jednak získání dovedností podporujících poučené, aktivní a nezávislé zapojení jednotlivce do mediální komunikace. Především se jedná o schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich komunikační záměr, popřípadě je asociovat s jinými sděleními. Dále pak orientaci v mediovaných obsazích a schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb – od získávání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času.

Mediální výchova má blízkou vazbu na vzdělávací oblast Člověk a společnost, zejména tím, že média, jako sociální instituce, se podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby, umožňují hledat paralely mezi minulými a současnými událostmi a

porovnávat jevy a procesy v evropském i celosvětovém měřítku. Mediální výchova je zaměřena na systematické vytváření kritického odstupu od mediovaných sdělení a na schopnost interpretovat mediální sdělení z hlediska jeho informační kvality (zpravodajství z hlediska významu a věrohodnosti zprávy a události, reklamu z hlediska účelnosti nabízených informací apod.). Propojení se vzdělávací oblastí Jazyk a jazyková komunikace se týká zejména vnímání mluveného i psaného projevu, jeho stavby, nejrůznějších typů obsahů a uplatňování odpovídající škály výrazových prostředků. Osvojení základních pravidel veřejné komunikace, dialogu a argumentace. V rámci vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie se pak jedná o využívání tištěných i digitálních dokumentů jako zdroje informací. Pozornost se obrací k věcné správnosti a přesnosti sdělení, a to jak kritickou analýzou existujících textů, tak vlastní produkcí a utváření návyku ověřovat si co nejdůkladněji veškeré údaje. Vztah ke vzdělávací oblasti Umění a kultura je založen na vnímání specifické „řeči“ znakových kódů, jež média užívají, a jejich kombinací, a to nejen přirozeného jazyka, ale i obrazu a zvuku. Přispívá ke schopnosti vnímat, interpretovat a kriticky hodnotit artefakty umělecké i běžné mediální produkce.

Zdroj: RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY. MŠMT: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. MŠMT, ©2006- 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

Příloha 4

Mediální výchova v Rámcovém vzdělávacím programu ZŠS

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Mediální výchova v základním vzdělávání nabízí elementární poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace. Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků. Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité využít podněty, které přicházejí z okolního světa prostřednictvím médií. Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec. Přitom sdělení, jež jsou médiím nabízena, mají nestejnorodý charakter, vyznačují se svébytným vztahem k přírodní i sociální realitě a jsou vytvářena s různými (namnoze nepřiznanými, a tedy potenciálně manipulativními) záměry.

Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovni mediální gramotnosti. Především se jedná o schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb – od získávání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času.

Mediální výchova má blízkou vazbu na vzdělávací oblast Člověk a společnost, zejména tím, že média, jako sociální instituce, se podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby. Propojení se vzdělávací oblastí Jazyková komunikace se týká zejména vnímání mluveného i psaného projevu. V rámci vzdělávací oblasti Informační a komunikační technologie se pak jedná o využívání tištěných i digitálních dokumentů jako zdroje informací. Vztah ke vzdělávací oblasti Umění a kultura je založen na vnímání specifické „řeči“ znakových kódů, jež média užívají, a jejich kombinací, a to nejen přirozeného jazyka, ale i obrazu a zvuku.

Zdroj: RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY. MŠMT: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. MŠMT, ©2006- 2012 [cit. 2013-02-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

Příloha 5

Ukázka projektu mediální výchovy ZŠ Pavlovská v Brně: „Mobil jako téma i učební pomůcka“

Žáci 8. a 9. ročníku základní školy měli za úkol po 3 dny fotit – ať už fotoaparátem nebo mobilem - co se děje, když se učitel neřívá. Na začátku dostali žáci připomínku, že fotografování by mělo probíhat v rámci slušnosti, neetické fotografie budou ze soutěže vyřazeny. Také se dopředu s učiteli domluvili, že pokud by focení narušovalo výuku, může jim být mobil nebo fotoaparát zabaven.

Paní učitelka Ducháčková, organizátorka tohoto projektu měla k ruce organizační skupinu složenou ze čtyř dívek z osmého a devátého ročníku. Svolávaly informativní schůzky, dokumentovaly, jak spolužáci fotografují, vyráběly plakáty. Budou také vyhlašovat vítěze, psát článek do místního tisku, prezentovat projekt.

Důležitá byla společná diskuze nad vzniklými snímky. I pro učitele – rozdíl může být mezi tím, jak určitou situaci vnímají žáci a jak ji vidí učitelé. Některé fotky je mohou i překvapit, dozví se co se v jejich hodinách děje, aniž by o tom věděli. Důležitá je i diskuze o tom, co je a co není vhodné. Rozmluva někdy může chování dítěte posunout dopředu spíše než kázeňské opatření, myslí si E. Orlová z této školy.

Tento projekt navíc zapadá do školního minimálního projektu proti šikaně - kyberšikaně této brněnské školy. Děti by si měly uvědomit, že i mobil může být nositelem šikany, že jím mohou i ublížit.

Gabriela Ducháčková vyučuje na této škole mediální výchovu již 5 let. Podle ní jde především o informování dětí o vlivu médií, o třibení názorů, o schopnost vyvarovat se mediálním svodům, malinko porozumět tomu, co na nás média chystají. Fotografování bere tak trochu jako bonbónek.

Zdroj přílohy 5: ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Mobil jako téma i učební pomůcka. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2009, roč. 112, č. 38, s. 8- 9. ISSN 0139- 5718.

Příloha 6

ZŠ Mendelova v Karviné- Hranicích: „Mediální kurz osmáků“

Osmáci této školy absolvovali v Beskydech pětidenní kurz, který byl plný tvůrčích mediálních aktivit. Žáci byli rozděleni do pěti skupin, které postupně plnily různé mediální úkoly. Výsledky své práce pak skupiny předváděly na večerních mediálních prezentacích

Na začátku pobytu každá skupina postupně navštívila pět mediálních stanovišť, vedených dospělými na kurzu. Na stanovištích si mohli vyzkoušet rozhovory s užitím mikrofonu na vylosované téma, vytvořit kolážovým způsobem vlastní pozitivní noviny, přípravu na tvorbu vlastní reklamy, připravit se na společnou počítačovou prezentaci a na posledním stanovišti napsali pomocí tužky a papíru krátkou reportáž o dění na kurzu.

Další den účastníci mediálního kurzu vyrazili opět do přírody, kde si měli vyzkoušet komunikaci pomocí vysílaček. Jejich úkolem také bylo přímo z terénu odeslat email panu řediteli o aktuálním dění z Beskyd.

Další dva dny žáci realizovali vlastní videoklip, reklamu a videoreportáž. Za reportáží se každá skupina vydala s mikrofonem a kamerou na některé předem vytipované zajímavé místo v obci. Večer následovala prezentace všech reportáží, např. z domova pro zdravotně postižené, z kostela. Čekala je ještě tvorba reklamy na virtuální zcela nový bar a zfilmování klipu k písni.

Všichni účastníci kurzu ho hodnotili jako velmi vydařený. Kurz poskytl dostatečný prostor pro rozvoj a prohlubování mediálních dovedností – přípravu a tvorbu různých typů mediálního sdělení přímo v terénu. Žáci také rozvíjeli týmové dovednosti v heterogenních „nekamarádských“ skupinách.

Zdroj přílohy 6: WOJNAR, Pavel. Mediální kurz osmáků den po dni. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*. 2009, roč. 56. č. 10, s. 26- 27. ISSN 0035- 7766.

Příloha 7

ZŠ Mendelova v Karviné- Hranicích: „Den napříč školou světem reklamy“

Projektový den začíná losováním skupin o 15- 18 žácích z prvního až devátého ročníku. Žáci takto věkových rozdílů se učí vzájemně poznávat, pomáhat si a spolupracovat. Potkávají se tak se skutečným životem, ve kterém je běžné, že se musí umět vzájemně poslouchat a respektovat lidé různého věku a nadání.

Skupina dětí přichází do kmenové třídy, kde na ně již čeká učitel. Žáci se vzájemně představují a odpovídají na otázku, zda sledují reklamy. Jejich prvním úkolem je připravit jednoduchou vizitku pro jednoho člena skupiny, kde nemá chybět informace, na co se nejraději dívají v televizi, co nejraději čte apod.

Druhý úkol se věnuje již přímo reklamě. Dětem jsou pouštěny jednotlivé reklamy, ovšem necelé. Reklama je po chvíli zastavena a děti zapisují na jaký produkt je tato reklama. Je zajímavé, že ačkoliv na začátku všechny děti řekly, že reklamy nesledují, slogany i produkty znají téměř dokonale.

Následuje samostatná tvorba reklamy- tvorba etikety na láhev, tvorba inzerátu do novin nebo billboardu pomocí fotoaparátu a natočení reklamy do televize. Na závěr je společná diskuze, shrnutí celého dne.

Zdroj přílohy 7: WOJNAR, Pavel. Den napříč školou aneb napříč světem reklamy. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*. 2008, roč. 55, č. 6, s. 22- 23. ISSN 0035- 7766.

Příloha 8

Struktura ukázkové hodiny mediální výchovy – Média a zábava

Struktura ukázkové hodiny		Třetí hodinou je hodina na téma Média a zábava . Zábavní funkce médií je v současné době hojně diskutované téma. Je často spojována se začátkem 20. století, kdy vznikly nové prostředky komunikace jako například film, rozhlas a později i televize. Zábavní funkce médií má za úkol poskytnout publiku zábavu, rozptýlení a vzrušení. Prožívání zábavy prostřednictvím médií po nás nevyžaduje prakticky žádnou aktivitu, jsme baveni, aniž bychom museli přemýšlet. Zábava má za úkol vytěsnit z našich životů pocit nudy.	
Název hodiny	Média a zábava		
Pomůcky	Tabule, křídly, cvičebnice (zadání úkolu)		
Čas trvání	45 minut		
Minuty	Poznámky k hodině		
0–5	Představení hodiny, zápis do třídní knihy apod.	Učitel	
6–15	Opakování látky z minulé hodiny	Učitel + žáci	
16–20	<p>Vysvětlení pojmu pasivní a aktivní zábava</p> <p>Svůj volný čas můžeme trávit různě. Někteří mají radši aktivní zábavu, jiní spíše pasivní. Jak jste na tom vy? Vymenujte způsoby, jak trávíte volný čas, zařadte je do aktivních nebo pasivních a nakreslete výšečový graf (takzvaný „koláč“) s procentuálním podílem jednotlivých aktivit. Možná vás až překvapí, jakému druhu zábavy dáváte přednost.</p>	Studenti	
21–30	<p>Zábavní žurnalistika – zopakování pojmu</p> <p>Mediální instituce moc dobře vědí, že lidé se chtějí bavit, proto publiku nabízejí zábavní obsah. Mluvíme v tomto případě o zábavní žurnalistice. Je to specifická část žurnalistiky, o které jsme si říkali v druhé kapitole. Má své vlastní žánry, postupy a jazyk. Je napínavá a zajímavá. Objektem jejího zájmu jsou nejčastěji nejrůznější „celebrity“ – sportovci, zpěváci, herci, modelky atd.</p>	Žáci	
31–40	<p>Druhy mediální zábavy (vysvětlení pojmu)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ušlechtilá • neškodná • pokleslá <p>Studenti dostanou k dispozici články nebo ukázky z TV, rozhlasu. Mají za úkol rozpoznat, o jaký druh mediální zábavy se jedná.</p>	Učitel a žáci	
41–42	<p>Zadání domácího úkolu</p> <p>Vezměte si televizní program a vymenujte pořady, které mají čistě zábavní funkci.</p>	Učitel	
43–45	<p>Závěrečné zopakování</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekapitulace základních bodů z celé hodiny (může udělat vybraný student) 	Žáci	

Ukázkové hodiny je potřeba brát s rezervou, co se týká časového plánu. Záleží na počtu žáků, jejich aktivitě a jiných okolnostech, které mohou zabránit v dokončení úkolu. V hodinách byla použita cvičení z cvičebnice k hlavní učebnici.

Zdroj: POSPÍŠIL, Jan a Lucie Sára ZÁVODNÁ. Mediální výchova – metodika. Vyd. 1. Kralice na Hané: Computer Media, 2010. ISBN 978- 80- 7402- 040- 7.